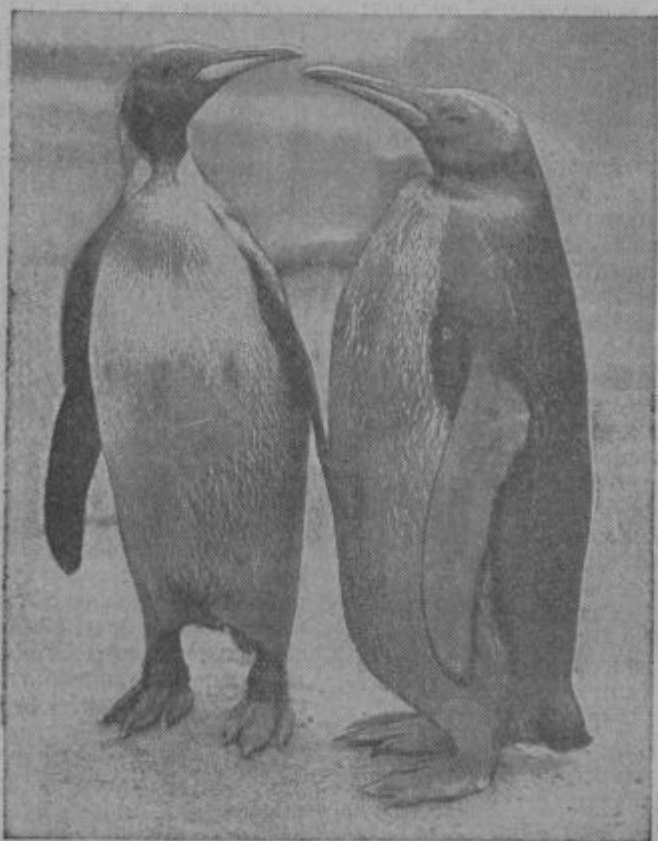

Poštšina plačana v gotovini.

ŽIVLJENJE IN SVET.

Pingvina se pomenkujeta

Tedenska revija

Štev. 11

Ljubljana, dne 14. septembra 1928.

Leto II.

Knjiga 4

Ivan Zorec

Spiritisti

(Konec)

Tone je mirno, a začudeno gledal starca in počasi dejal:

«Zdaj vidim, da se praznoverje res družijo z nejeverjem!»

«Ne! Kar sem rekel, velja!» je mož vztrajal.

A Tone je resno odkimal:

«Da je spiritizem res že kakšna nova vera, dvomim; ali je vsaj neka veda, še nepreiskana in nedognana, ne vem; zdi se mi pa, da je tak, ob kakršnem se v samoprevarno mistiko zameknjeni lahko verneži naivno opajajo, le žalostno znamenje časa, le huda bolezen naših dni.»

«Oh, to je pa že preveč!» je gospa sodnikova skoraj zakričala.

«Zakaj?» je mirno nadaljeval. «V naši dobi duševnih bolezni, brezbožnosti in plitvosti je mogoč mnogoter okultizem.»

«Tak tajite možnost resnega spiritizma?» je poprijela.

«Obsojam spiritistično sleparstvo.»

«Jezus, kakovo sleparstvo?»

«Za spiritistično hipotezo še ni nobenega znanstvenega dokaza.»

«Kaj pa duhovi? Mar niso sami zase zadosten dokaz?»

«Duhovi —? Kateri —?»

«Saj ste nocoj slišali enega!»

«Gospa —!» se je zavzel, jo pomilovalno pogledal in umolknil. Kaj naj ji odgovori ubožici, bolni in zaslepljeni?

«Brez vere ste, Boga tajite!» se je še zaletavala vanj.

Ko jo je le začuden in molče gledal, se je starec vrnil:

«Čeprav za spiritizem še ne bi bilo znanstvenih dokazov, bi vendar lahko rekli, da je zelo resno dejstvo.»

«Ni nobeno resno dejstvo!» je Tone odkimal. «Dokler eksaktna veda ne dožene zanj vseh, prav vseh znanstvenih dokazov, ki jih terjata dosedanje izkustvo in zdrav človeški razum, ni spiritizem dokazan in ni resno dejstvo!»

Te besede so mnoge zelo potrle. Hudo jim je bilo, kar tiho so ždeli vsak na svojem mestu. Vse, kar je govoril, se jim je zdela sama nejevera, bogotaja, pa vendar so čutili, da nimajo zoper njegove trditve drugega nego svojo živo vero v spiritizem.

«Vera nam zapoveduje verovati v duhove!» je gospa trdo rekla.

«Verujte, le vere ne popravljajte!»

«Saj je ne!»

«Kako ne, če pravite, da vam je spiritizem nova vera, in če si gradite neko spiritistično cerkev?»

Gospa se je ugriznila v ustnice, še nekaj jecljala in obmolčala.

«Resnica je naša prva zapoved,» je Tone rekel; «resnica je naša druga in tretja, naša zadnja zapoved!»

«Saj znanstveniki že priznavajo spiritizem,» je starec poprijel svojo prejšnjo misel.

«Vem,» se je Tone nasmehnil. «Učenjaško praznoverje, ki z nalaščnimi učenimi teorijami utemeljuje svojo zmotno vedo, si res daje neki znanstven videz. Za njim vre slepo ljudsko praznoverje. Pa tako je bilo zmerom. Še nobena velika neumnost ni izšla iz ljudstva, marveč so jo vanj zanašali učenjaki ali pa taki, ki so si domišljali, da so učenjaki in modreci.»

«Če bi spiritizem bil res le praznoverje, se znanstveniki z njim ne bi ukvarjali,» je stari spiritist ugovarjal.

«Znanstveniki, ki trudoma dokazujejo resnost spiritističnih fenomenov in ki torej priznavajo možnost občevanja z rajnkimi, pač le pričajo, kako tudi znanost lahko omahne. Saj se skoraj brez sistema spuščajo v sfere svetovja in v skrivnost večnosti in postavljajo bolno senzibilnost na mesto razuma.»

«Nobena znanost ni brez sistema.»

«Ta je!»

«Vsaka je produkt spoznanja...»

«... ki se od veka do veka spreminja.»

«Ali spiritistična znanost ne bi utegnila biti novo spoznanje, nova resnica?»

Tone ni precej odgovoril. Hudo mu je bilo, ko je videl proseče poglede bednih spiritistov. Samo pritrdi naj zdajle, pa bi bili vsi srečni. Tako je že hotel vsaj pogojno priznati možnost tudi spiritističnega spoznanja, pa se mu je vest upirala in je rekel:

«Ne! Vsa današnja veda je le problematična resnica, a spiritizem še tega ne more reči o sebi.»

Pogledi so potemneli, obrazi zardeli; udarec odločnih besedi je bolet.

«A kaj je spiritizem potemtakem?» je starec vprašal.

«Mislim, da je bolj bolezen nego sanjarija.»

«In če je bolezen, — kdo jo zna zdraviti?»

«Morala! Morala, ki edina še utegne preroditi naše življenje, zboljšati in spopolniti!» je Tone s poudarkom odgovoril.

Starec je nekoliko osupnil. Najbrž mu je bil odgovor všeč. Nu, vdal se pa le ni, še je gnal svojo.

«In če le ni bolezen, marveč uganka, ki je sedanja učenost ne zna razmotati, a?»

«Lahko, da je uganka za učenost, ni pa uganka za moralo, ki jo imam v mislih!»

«Je, je! Tudi za moralo in za vse!»

«O, če torej ne moremo ugeniti uganke o smrti in posmrtnosti — kaj za to? Zakaj bi jo ugibali? Ali življenje ni nič? Mar ni tudi uganka, ki je brez morale nihče ne zna prav razvozlati...? Kaj ni vredno, da bi ga ocenjevali z življenjem, ne s smrtjo? In uživali z vso dušo, z vsemi močmi do zadnje ure svoje...?»

A starec je trmoglavo poprijel:

«Moč človeškega razuma je šla do mej v prostoru in času: tipa v najstarejše praveke, vzpenja se do skrivnosti po neizmernem nebu, sega v ozračje zemlje in drzno presoja veselje... In vendar zloguje šele na prvi strani življenske knjige, čakajo ga še neskončne uganke tega in onega sveta, da jih spozna... Zakaj mu do tega spoznanja ne bi tudi pomagal baš spiritizem?»

«Vsa spiritistična hipoteza temelji na mediju,» je Tone odgovoril. «A mediji so vsi nekoliko — kako naj rečem? — nu, nekoliko čudni in se radi lažejo. Če imajo živo domišljijo, lahko pripovedujejo razne pripovedke o čemerkoli. Pa kljub že precejšnjemu spiritističnemu slovstvu in kljub mnogim osebnostim, ki se navdušujejo in bojujejo za spiritizem, ni še nikjer pravega dokaza o kakšni posebni medijalni ali psihični sili, glede katere znanost ne bi še nič vedela... Ne tajim, da je neka moč, ki je več nego sama pamet medija, ni pa dokazov in zdrav razum se upra, da je tista moč res duh rajnkega človeka... Do zdaj so še vsakemu mediju dokazali sleparije. Ampak spiritista, pravega faničnega spiritista ne spreobrne noben

dokaz o duševni omračenosti in prevarah medija...»

«Medij nezavestno slepari, če res slepari!» se je gospa ujezila.

«Tak zagovor je — saj ne zamerite, gospa? — spiritističen in nič ne zmanjša resnice o sleparijah.»

«Kdor veruje, ne misli na sleparije!»

«Saj to je! Vera je slepa, slepa kakor ljubezen. Ampak znanost ni vsota dogem, nego je izkušstvo in metoda mišljenja in delovanja. Nu, danes niti to še ni dognano, da res obstajajo okultna dejstva, ki bi bila vsebina zase. Sploh sta okultizem in spiritizem še tako nejasna, nepreiskana in nedokazana, da bi bilo prav, če bi se teh reči široke ljudske množice ogibale, ogibale zaradi duševnega miru in zdravja.»

Te mirne, resne besede so vse spiritiste zelo poparile.

Nastal je mučen molk.

«Pa odkod ta moderna neumnost?» je Marička čez dolgo vprašala. «Odkod mikavnost okultizma? Kako to, da je te skrivne in očitne zablude največ v mestih in tudi med šolanimi ljudmi, ki so že zdavnaj zavrgli vero v Boga? In da se že tudi preprosti, pošteni ljudje, ki ne zametujejo krščanstva in verskih svetinj, slepo ženejo za tem praznoverjem, tolikšnim, da po svoji omejenosti ne zaostaja za srednjeveškimi zmotami, vendar pa kljub sodobni naprednosti, kljub zelo razvitim prirodoslovnim vedam počenja očitne norosti, vznemirja ljudstvu dušo, jo bega s prismojenimi «poročili» in obeti glede dragih rajnikih in za nos vodi duševno zaostalo inteligenco — kako, kako je to mogoče?»

«To si, Marička modra, tako lepo vprašala, da morda ne bom znal po besedi odgovoriti... Takole mislim: Ker so ljudje zgubili pozitivno vero in moralo, ker jih je dalje poplitvil val materialističnega naziranja in življenja, iščejo za praznino svoje duše nadomestka v misticizmu, v okultističnih surogatih.»

«Iz skrajnosti v skrajnost, kaj ne?» ga je razumela.

«Iz skrajnosti v skrajnost!» je ponovil. «In tega je krivo moderno pojmovanje življenja in sveta, je kriva vzgoja, ki človeku in prirodi jemlje dušo in Boga, obožuje samo napasenost strasti in ki pozna fizikalčne, kemične, matematične zakone, formule, s polnimi usti govori o zakonih, tajni pa zakonodajal-

ca... Tako ni čudno, če človek išče, ko se začne zavedati zgube; išče tudi tam, kjer je ali neumno praznoverje ali zgolj sleparija ali duševna bolezen; zbehan in obupan išče vprašanjem odgovora, ki mu ga brezbožni čas ne more dati, a ga mrzli racionalizem, ki mu s pol očesom da gledati v veselje, plaši in odbija, ker je tisto, kar sluti in vedomo ali nevedoma išče, le skrivnostna nadnaravnost... Tako se zaletava iz skrajne bogotaje v skrajno praznoverje okultizma... Pa tudi neprestano psihično razburjenje današnjega gospodarskega življenja je deloma krivo teh blodenj... Svet je utrjen od velikih dogodkov v sedanji dobi in nemiren po njih posledicah; človek sam je zdelan in ječi v jarmu strasti; omame, ki ga utegnejo pretresti in strahu ali veselju, mu edino še morejo razgibati živce. Temu razbolelemu stanju strežeta mysticism in okultizem. Človek se umika, vsaj rad bi se umaknil materializmu, rad otel iz mehanizma modernega socializma, a omahuje in motoglati, ker je brez notranje opore, v vrtnice praznovernega okultizma...

Ko je govoril, je nekoliko krilil z rokami, kakor bi si podčrtaval besede in jih dvigal v živ zanos.

Še nikomur ni pravil svojih misli o sodobnih življenjskih pojavih, ob njih se je zdaj kar ogreval, dokler ga v največjem ognju ni ustavila misel:

«Čemu poboljšuješ svet? Naj se iznorijo in izdivjajo! Kar je v ljudeh slabega, mora ven, varnostni zaklopnik se mora odpreti...!»

Vsi so strmeli vanj, a razumela sta ga, to je videl po soju oči in živcih obraza, le starec in Marička.

«Tako sem tudi jaz mislila, le povedati tega nisem znala,» je rekla Marička po kratkem molku, ko je nehal govoriti. Glas ji je drhtel, pogled plamtel.

«Človek,» je spet ujel prejšnjo misel, «bi mediju laže odpustil tudi sleparije, če bi vsaj spomin naših rajnkinih imel mir pred njimi; ampak trapaste čenče o spanju duhov in njih beganju med nami so drzne in neokusne.»

Tisti, ki so govorili z duhom, so se tiho nasmehnili.

Gospa sodnikova je to opazila in se razburila:

«Zakaj se smejete? Povejte mu, ali vam odgovor, ki ste ga dobili, res ni v veliko tolažbo!»

Sin, ki je vprašal o materi, se je zasmejal in rekel:

«Duh mi je povedal, da mi mati počiva v spanju duhov, a jaz vam povem, da je, hvala Bogu, kljub prietnosti še prav zdrava.»

Gospa sodnikova je prebledela in debelo pogledala.

«Jaz sem vprašala glede zdravlja za bolnega otroka,» se je skrbna mati hihetala. «Vprašala sem kar tako; otroka mi zdravil seveda zdravnik.»

«In duh vam je povedal, kar ve vsaka mažaška knjižura,» se je tudi Tone nasmehnil.

«A meni je zaupal, da ima prijateljova vdova skrbi s trgovino, ki jo je baje podedovala po možu,» se je tretji vpraševalec muzal. «Kaj jih reva ne bi imela! Še preden se je omožila, jih je imela, ker je trgovina bila zmerom njena in mož niti trgovec ni bil, marveč — uradnik.»

«Oh, kaj takega —!» je gospa ječala. «To je zarota! Nu, luh je vedel zanjo in nalašč tako odgovarjal.»

Zdaj so se zasmejali vsi, še resni starec.

«Saj sem že rekel, da so mirni, zdravi opazovalci dosedaj še vsak medij zakotili v sleparijo,» je Tone kimal. «Svoj medij, ki pač noben medij ni, pa ste nehote razgalili sami. — Naj vam bo to zadosti!»

«Ni medij —?» je gospa skoraj ihtela. «Kaj pa je, kdo pa je?»

«Kdo ve? Morda je pustolovka, morda je — bolna.»

Ni pridil, ni pačil besedi, le lepšal je govor o stvarih, ki so ga grele tisti večer. Razen sodnikove gospe, ki se mu je upirala pač po svoje, ni nihče ugovarjal, odkar je kar nenadoma odnehal starec, prezviška so jim padale njegove besede in pobirati za njim jih niso znali.

«Spiritizem,» je dejal, «s pravim ali krivim medijem je za znanost le teorija, ki bi rada tolmačila neke nejasne prikazni — če kje res so.»

«Torej priznavate vsaj teorijo?» je gospa poprijela besedo.

«Če ne tajim teorije,» se je nasmehnil, «še ne verujem v spiritizem sam.»

«O —!» se je oglasil starec, ki je že dlje časa le sam vase skomljal. «Vendar ni mogoče tajiti, da se godijo stvari, ki se zdijo dokaz neznanih bitij ali vsaj moči, bivajočih zunaj naših izkustev in znanstev. Pregraja med znanim in nezna-

nim svetom je visoka ko planina; včasih se nam pa vendarle zdi, da slišimo znake življenja z one strani.»

«Spoznavna sredstva našega razuma so zelo omejena, še zelo omejena», je Tone rahlo opomnil.

«Vsako spoznanje je le relativno,» mu je Marička pogumno pomagala.

«In za človeka,» se je oprijel svoje ljube življenske modrosti, «je poglavitno, da se veseli lenote v življenju, — da pokleka pred večno dobroto in lučjo, ki je le Bog sam, prisluškuje svoji vesti, se ne vdaja praznoverju in nejeverju, marveč da živi po duši in hodi od neznanega do znanega.»

«Ker tako vsaj nekoliko pojmi skrivnost življenja in sveta, ko po vseh potih išče resnico, — kaj ne?» je Marička razumela.

Začuden jo je gledal in pohvalil:

«Izvrstno si to ubrala, o Marička! Če ga vodijo srce, intuicija in glas vesti, bo prav gotovo dosegel spoznanje in resnico, kolikor mu je tega treba za srečno življenje.»*)

*) Za tale odlomek iz povesti, ki sem jo napisal že pred več leti, sem spridoma uporabil mnogo virov. Spominjam se le še Molla, Flammariiona, Maeterlinka in razprav nekega jezuita. Odlomek se mi zdi aktualen, zato ga priobčujem. — Pis.

Pingvin, smešni prebivalec južnega tečaja

Zdaj ko se začneja Byrdova ekspedicija na južni tečaj, je najprimernejša prilika, da si ogledamo enega najbolj značilnih prebivalcev teh pokrajin — pingvina. Vsi raziskovalci pripovedujejo o njem zanimive stvari in člani Scottove ekspedicije ga slikajo kot »rejenega, važnega in dobrodušnega gospoda».

Kakor severni, je tudi južni tečaj precej enoličen, zapuščen in melanholičen. Faune, ki jo najdemo drugod na

kopnem v obilici, tukaj prav za prav ni. Edinole v morju je življenje živahno; poleg tjulenjev, morskih slo-

PINGVIN PITA MLADIČA

nov in leopardov najdemo tudi mnogo ptic — mimo hudournikov, galebov in rac posebno potapljača pingvina. Pingvin je ena najznačilnejših ptic južnega tečaja. Je izrazit potapljač in je od rojstva do smrti navezan na morje. Razen na južnem tečaju živi še na zapadnem nabrežju Afrike, ponekod tudi na obalah Južne Amerike. Pripoveduje se celo, da pride časih do Galapagov.

Ptica je vrečasta, ima precej dolg vrat in razmeroma majhno glavo, stoji na nizkih nogah s štirimi prsti, krila pa ji nadomeščajo plavuti. Pokriva jo perje, nanizano v luskinastih redih.

Pingvin je, kakor smo dejali, izvrsten potapljač in kot tak se drži lahko precej časa pod vodo. Potem se pojavi na površini, skoči 60 do 80 cm naprej in se potopi nanovo. V vodi si pomaga s plavutami. Nekateri poznavalci poročajo, da pingvin tako izvrstno plava, posebno če so plavalске okoliščine ugodne, da prekosi vsak brzo parnik z nepopisno lahkoto.

Precej okorni pa so pingvini, kadar se hočejo spraviti na obalo. Najraje čakajo, da jih vržejo na suho valovi, pri čemer si pomagajo s kljunom, upirajo pa se tudi z nogami.

Ce pride pingvin iz vode, ga ne spraviš izlepa nazaj. Bernacchi piše, da je videl na tisoče živali stati na robu morja. Obnašali so se kakor otroci, imeli niso nič odločnosti. Bila je podobna, kakor da se bojijo vode. Šele po dolgem času se je eden opogumil in je skočil v valove. Vsa družba je složno izginila za njim.

Na kopnem se pingvini gibljejo dokaj okorno. Ze same noge jih usposabljaajo za koracanje, pri čemer jih ovira posebno vrečasto in težko truplo. Neka vrsta pingvinov hodi »ponosnejše« in mirnejše. Frank Finn poroča, da je videl pingvine, ki se niso opirali na podplat, marveč so stopali kakor drugi ptici. Drugi zopet govore, da si pingvini v sili pomagajo na ta način, da ležejo s trebuhom na tla in drsijo naprej. Pomagajo si s kljunom in z nogami. Iz daljave se vidijo kakor majhni, elastični avtomobili, ki skušajo priti hitro naprej. Nekatere vrste pingvinov tudi skakljajo, kar jih dela zelo smešne. Seveda love pri tem ravnotežje.

Pri stoji se opirajo pingvini na obe nogi. kot tretja opora pa jim služi tudi repek tako, da počivajo prav za prav

na nekakem trinogu. Buller je opazoval ujetega pingvina, ki je v tem položaju stal nepremično dvanajst ur in je napravil vtis silno neumnega ptica.

Pingvini so zelo požrešne ptice. Hrano si iščejo podnevi in ponoči. Žive od rib, mehkužcev in rakov. Govori se tudi, da žro pesek, vendar so naravoslovci o tej stvari v dvomu. Časih nastopijo za pingvine slabi časi ter ne gredo po celih 14 dni v vodo. V takem primeru se ves ta čas poste in počivajo v ledenih votlinah. Sicer pa ni takšen post za pingvina nobena žrtev. Masten je dovolj, da lahko gladuje več tednov. Mirnost, ki jih v tem položaju ne zapusti, je dala povod nekemu posnavaľcu, da ga je označil za »perfektnega rentirja«, ki ne pozna sile in muje. Njemu ni ne do letanja, ne do tekanja in sploh se mu nikamor ne mudi. Sovražnika nima, izvzemši človeka.

Pingvin daje od sebe poseben glas, ki ni lep in prijeten, pač pa kričeč. Zato so krstili neko vrsto pingvinov za »oslovské pingvine«.

Zelo smešni so pingvini, kadar se ženijo. Takrat iztežajo vrat kvišku in namerjajo kljun navpično proti nebu ter smrče. Če so odpeli svoj »rrr« skričijo vrat, nakar se oglasi trikrat zaporedoma i—a, kakor bi rigal osel. Prizor traja samo štiri sekunde, a ker se ponavlja, je zelo značilen. Medtem ko se zdi kričanje pingvinov na kopnem zelo smešno, pa postane njihov glas na morju nekako svečan. Časih zaslišiš v valovih Južnega morja hrup »kvak«. Po njem spoznaš, da imaš v bližini pingvina. Mladi pingvini piskajo, stari pa pritiskajo z basi. Kadar se oglašata na ta način več tisoč pingvinov, se zdi kakor bi mirnala tisočglava množica.

Pingvin je zelo družabna žival. Poznavalci južnega tečaja poročajo, da redkokdaj, skoraj nikoli ne naletiš na posameznega pingvina. Če jih ni skupaj več tisoč, jih je vsaj nekaj sto. Bruce jih je l. 1907. naštel pri južnih Orkneyskih otokih celo 50.000 skupaj. Bernacchi poroča, da jih je bilo na vznožju Mounta Terrorja v Viktorijini deželi celo več milijonov itd. Časih obišče pingvine kuga in jih uniči v velikem številu.

Velik del leta je pri pingvinih posvečen naraščanju. Koncem septembra se zberejo pingvini k valenju in tedaj se začne silno živahno vrvenje med njimi. Bennett, ki je prevozil južne

predele Tihega oceana, poroča, da je naletel nekoč na 30 do 40 tisoč pingvinov, ki so stali v vrstah na nekem otoku in so se zdeli, kakor velikanska armada. Ob lepih večerih so kričali, da je bilo človeka strah njihove muzike.

Ob času valjenja si napravijo pingvini pota skozi travo do vode. Najprej si lepo očistijo prostor za vališče. Najraje si poiščejo mesto, kjer je precej drobnega kamenja. Drugod vale zopet v globokih jamah, katerih vhodi so široki, nizki. Od vališča vodi navzven več hodnikov. Vsi so gladki in čisti, kakor bi jih napravili polirji. Pingvini ne vale posamič, ampak skupno. Samice in samci enega vališča se čutijo kakor družina in se pokore skupnemu redu in pravilom. Samec sedi poleg samice. Če ta zapusti vališče, sede takoj v gnezdo sam, da se jajce ne ohladi.

Med valenjem pride med pingvini večkrat do čudnih prepиров. Sploh je v vališčih zelo nemirno. Pingvini se spopadajo, si pulijo perje, a previdno čuvajo plavuti. Kljujejo se s kljuni, iz katerih se vali na nasprotnika tudi glasno zaničevanje. Večkrat se pingvini spoprimejo v gnezdu in se prepirajo ne da bi se genili z mesta. Pri tem iztezajo drug proti drugemu vratove in se skušajo ugrizniti v jezik.

V zelo neprijeten položaj pride pingvin, če zaide v tuje bivališče. Najprej se dvigne proti njemu protest cele pingvinske občine, potem napadejo živali vsiljenca s kljuni in ga tako dolgo obdelujejo, dokler ne zapusti naselbine ves okljuvan in do dobra izpukan.

Posebnost v vališču pingvinov so drobni zrnčasti kamenčki, katere nese pingvini v svoje gnezdo. Nekatere so zelo marljivi in podložijo prostor za vališče s stotinami takih kamenčkov. Drugi, lenuhi, se zadovolje samo s par kamenčki in zro ponosno na vališče, če imajo v njem pet ali šest kamenčkov. V takih okoliščinah postanejo pingvini tudi tatinski. Kamenčke kradejo, pri čemer pokažejo i nekaj zvitosti. Časih izvabita dva pingvina valečega pingvina ali pingvinko z vališča samo zato, da mu drugi sosedje lahko odnesejo par kamenčkov.

Na ljudi spominjajo pingvini tudi, kadar se prepirajo med seboj. Če se spopadeta dva samca, gledata samici z veliko žalostjo, kako se obdelujeta.

Ko je eden izmed nasprotnikov do drugega porazil svojega druga, ga vrže na tla in bije po njem s kljunom. Tedaj priskočita samici, ki začneta glasno vpiti in skušata pomiriti razburjena samca. Premaganec vedno krvavi iz ran in je oropan svoje krasote v perju. Preden pride k sebi, mine več dni.

Samica izleže navadno po eno samo jajce, ki je prevlečeno z apnenimi zrnci in postane med valenjem rjavo. Jajca imajo velik beljak in zelo majhen rumenjaki ter so zelo okusna.

Valenje traja 33 do 43 dni. Trditev, da pingvin med valenjem strada, pa ni resnična. Ko se mladič izleže, nastane v vališču nenavadno premirje. Vsi samci so zaposleni z ribarenjem v morju, kjer si polnijo želodce s hrano, katero prinesejo domov. M tem stanju so pingvini zmožni pogoltniti neverjetne množine hrane, katero, domov prišedši, izrigajo. Vendar se česče primeri, da zobljejo mladiči kar iz žrela. Pri tem vtaknejo malo glavico globoko v odprti kljun samca in zobljejo iz goltanca, dokler so lačni. V tem položaju izgledajo kakor sesalci.

Mladi pingvini so pokriti s puhom. Štirinajst dni so slepi, potem izpregledajo. Zdaj se začne za pingvinčke nekašno preobražanje. Puh izginja, mladiči začno racati in plezati okrog in po štirih tednih slede že roditeljem v vodo. Ko so mladiči toliko pri sebi, da lahko sami skrbijo zase, se družina razide.

Kideler in Donald poročata, da sta videla v morju plavačice »šole« pingvinov, ki so se učili plavati. Bilo je zbranih 200 do 300 mladičev. Več sto glav je vodil en sam izkušen plavač. Ko je taka plavaška »šola« nekoč zagledala ladjo, je glasno zavpila in se potopila.

Omenili smo že, da imajo pingvini razmeroma malo sovražnikov. V morju so jim najopasnejši delfini. Tudi kitovi se boje, s tjulenji pa žive v najlepšem miru. Dokaj nevarna je pingvinom neka vrsta galebov, ki žre jajca in mladiče. Ti galebi se priplazijo do vališč in napravijo včasih velikansko škodo.

Za človeka nima pingvin posebne vrednosti, ker njegovo meso ni posebno okusno. Mast se uporablja s pridom za gorivo. Za duševne zmožnosti pingvina je posebno značilno, da ne beži pred človekom, tudi če se mu ta bliža z morilnim orožjem. Mirno čakaj, da ga zasledovalec pobije. Samo

Darwin poroča nekje, da je imel z nekim pingvinom trd boj. Branil se mu je s kljunom in ni popustil, dokler ni

prišel do vode, ki mu je rešila življenje. V ujetništvu pingvin ne živi dolgo, ker ga je težko preživljati.

Ob osemdesetletnici Avgusta Forela

Forelovo znanstveno delovanje proti alkoholu in prostituciji Forelova dela

Mravlja in besede: *Labor omnia vincit* (Z delom premoreš vse) — tak je exlibris Avgusta Forela, geslo velikega duha, ki mu je mravlja hkrati polje udejstvovanja in simbol.

Forelu je bilo jedva šest let, ko je že kazal nenavadno zanimanje za življenje mravelj. Opazoval jih je po cele dneve in bila je malone senzacija, ko je dečko sporočil staršem svoje odkritje: opazil je, da so pri mravljah nekatere sužnji, ki morajo opravljati dela za svoje gospodarje. In ko mu je mnogo pozneje, leta 1859 — imel je enajst let, — babica podarila klasično delo Pierra Huberja *Življenje in običaji mravelj*, je z začudenjem doznal, da v knjigi marsičesa ni, kar je bilo njemu znano iz lastnega opazovanja. Ta knjiga je bila odločilna za njegovo bodočnost: vse svoje življenje je posvetil proučevanju mravelj in čeprav je njegov obsežni duh pozneje iskal in našel udejstvovanja tudi na drugih popriščih, temelji sloves učenjaka Forela vendarle v prvi vrsti na njegovih epohalnih razpravah o mravljah.

Auguste Forel je bil rojen 1. septembra 1848. blizu Morgesa v Švici. Njegov oče je izvirjal iz stare vaudoiške rodbine, mati pa mu je bila Francozinja hugenotskega porekla. Auguste je bil po materi nežno čuteč, miren in skromen deček; v šoli ni bil baš med prvimi, imel je zelo slab spomin.

Kakor smo gori omenili, se je Auguste že v rani mladosti jel zanimati za žuželke vseh vrst, a najbolj so se mu priljubile mravlje. Z dvanajstim letom, ko mu je uspelo prvo odkritje, si je kupil zvezek, ki je začel vanj beležiti svoja opazovanja. Tri in trideset takih beležnic ima shranjenih še danes; med njimi jih je mnogo še iz ljudske šole.

Ne brez neprilike se je preril do mature in se vpisal na univerzo, kjer je hotel študirati medicino. S sedemnaj-

stimi leti je bil že docela dozorel mož, prečital je bil Darwinovo knjigo o descendenci vrst in si vtisnil vsako besedo. »Tako sem našel smer svoje-mu življenju,« pravi Forel sam v avtobiografiji. »Mravlje in možgani, to dvoje, evo, je moja religija.« Veri se je bil na univerzi odrekal; postal je ateist iz prepričanja. Hinavščina mu je bila nepoznana; čeprav je globoko čutil, kako hudo bo njegovo pobožno mater bolelo, se vendar ni hotel podvreči obredu birmanja. Vzporedno z evolucijo verskega čustvovanja se je v njem razvil socialni čut; postal je revolucionar. Ne v praksi, z bombami in atentati; globoko v srcu. Medicinskih študij pri tem ni zanemarjal; da je pri poslednjem izpitu v Lausannu padel, ni bilo vzrok njegovo neznanje. Profesorji so menili, da je še premlad in da lahko čaka. Doktorsko disertacijo je napravil na Dunaju pri psihiatru Meynertu.

Forelovo znanstveno delovanje

Z ena in dvajsetimi leti je Forel napisal svoje prvo delce; obdelal je problem, ki ga je bil odkril pred desetimi leti, »Suženjstvo pri mravljah«. Tri leta kasneje je diplomirani doktor objavil svoje prvo večje delo »Švicarske mravlje«, ki mu je prineslo Schäfflijevo in Thoréjevo nagrado. Darwin, ki mu je Forel poslal knjigo v oceno, mu je odgovoril v pismu, polnem toplega občudovanja:

»Prečital sem vašo krasno knjigo; priznam vam, da me že zlepa ni kaka knjiga toliko zanimala. V njej sem našel nešteto zanimivih dejstev in popisov, da ne vem, kje naj bi začel. Sodim, da so me najbolj prevzele nove navedbe o velikosti možganov pri treh spolih in v zvezi s tem vaš domneva, da bi utegnil neplodnosti mraveljdelavk biti vzrok porast njih možganov in s tem njihove duševnosti. Drugič: bičke mravelj in vaše interesantno

dognanje, da mravlje primejo svoje pobesnele tovarišice, dokler se ne umlrijo. Tretjič: dokazi, da so mravlje iste občine potomke bratov in sester. Poslednje poglavje je en sam niz prečudnih dognani in razpravic, veleznimivo. Ne vem, ali me je kaka stvar prijetneje dirnila kakor vaša zelo častna omemba moje knjige.»

Medicine Forel ni študiral zgolj zaradi pohlepa po doktorskem naslovu; še preden je doktoriral, je kazal veliko zanimanje za psihijatrijo, ki mu ga ni mogla utesniti niti strast za proučevanje mravelj. Leta 1873. je prosil za službo internista na blaznici v Ceryju pri Lausannu. Bil je odbit; mero-dajni faktorji še niso bili preboleli nje-govih napadov izza vseučiliških let. Zato se je preselil v München, kjer je prebil pet plodnih let. Tam je tudi izdal več knjig o človeških možganih, ki so vzbudile pozornost vsega znanstvenega sveta. Njegova dela in razprave o anatomiji možganov so bile tako pomembne, da so ga leta 1879. poklicali na umobolnico Burghölzli pri Curihu, začasno sicer še ne za ravnatelja zavoda. Ta umobolnica je bila takrat na izredno slabem glasu in ker so se vsi branili prevzeti vodstvo nad njo, je bil slednjič vendarle imenovan ena in tridesetletni Forel za direktorja. Tam je ostal polnih devetnajst let. Kar se nikomur pred njim ni posrečilo, je uspelo Forelu: uredil je umobolnico po svoje, iztrebil korenine zla, uvedel moderne metode — z brezprimerno energijo je očistil in pomel, in danes je umobolnica Burghölzli zavod, ki služi za vzor vsem institucijam te vrste.

Kmalu po prevzemu Burghölzlija je postal Forel profesor psihijatrije na curiški univerzi in njegov sloves se je vedno bolj širil; njegova predavanja, ki so bila zmerom natrpana s slušatelji, so posečali študenti iz vseh dežel.

Leta 1883. se je oženil z Emo, hčerjo entomologa Steinheila, ki je učakala njegov letošnji jubilej. Njun zakon je bil srečen; svoji ženi je Forel dolžan zahvalo, da ga je odvrnila od mladostnega pesimizma in ga izpreobrnila k zdravemu optimizmu, ki diči še danes njegov značaj.

V vseh letih profesorjevanja in ravnateljjevanja na umobolnici pa ni Forel nikdar zanemarjal svoje največje liubezni: ves prosti čas je vedno posvečal svojim predragim mravljam. O

Dr. Avgust Forel

njih je napisal nešteto knjig in razprav, ki so mu prinesle sloves največje avtoritete na tem področju. Proučil in popisal je v svojem življenju nad 3500 vrst mravelj iz vseh delov sveta.

Protiv alkoholu in prostituciji

Forelovo delovanje na umobolnici ni ostalo brez uspehov. Večina modernih uvedb na tem področju, kar jih beleži zgodovina poslednjih petdesetih let, sega posredno ali neposredno nazaj do njega. Zakon glede umobolnih v kantonu Vaudoisu je celo inspiriran od njegovih nasvetov.

Proučevanje duševnih bolezni ga je kaj kmalu poučilo, kako usoden je vpliv alkohola na možgane. Iz tega spoznanja je takoj izvajal posledice: začel je neizprosno boj proti alkoholu. Bil je že nekaj let v Burghölzliju, ko ga je svak seznanil z nekim čevljarjem. Nenačuden čevljar; oblikoval je, pravi Forel, čevlje po nogi in ne obratno. In ta čevljar je odgovoril Forelu, ko mu je ponudil čašo vina, da je abstinent in član društva za izpreobračanje pijancev. Forel se je takoj domislil mno-

gih bolnikov v zavodu, ki so baš zaradi alkohola prišli v Burghölzli, in je vprašal čevljarja, ali bi se hotel zavzeti zanje. Tako mu je čevljar Boss-hardt postal nekaj pomočnik in je v resnici ozdravil mnogo umobolnih pijancev. Imel je celo večje uspehe ko Forel in ko ga je le-ta nekoč vprašal, kako to, da ga pijanci ubogajo, njega, zdravnika in ravnatelja, pa ne, je dejal kopitar: »Zelo preprosto: jaz sem abstinent, vi pa ne.« Tako je tudi Forel postal abstinent in se je z vsem ognjem svoje fanatične narave vrgel v boj proti alkoholu. Jel je ustanavljati sanatorije za pijance, abstinentske lože, protialkoholna društva. Bil je trdno uverjen, da služi človeštvu in etiki najbolje, ako ga odvrne od alkohola.

Alkohol in zlato tele sta bila Forelu poslej tista dva nasprotnika, proti katerima je vodil najostrejši boj. Alkohol-klica telesnega zastrupljenja; kapital-vir etičnega propadanja. Bil je fanatičen borec, neumoren in nepopustljiv: manjkal ni na nobenem protialkoholnem kongresu in povsod se je čul njegov glas. V Belgiji se mu je celo posrečilo pridobiti Vanderveledeja za križarsko vojno proti alkoholu.

Vprašanje alkohola se v pre mnogih točkah dotika problema prostitucije. Forelu, ki je neke zapisal, da sta pojma »socialen« in »moralen« identična, to ni moglo ostati prikriti. Oba problema sta mu malone nerazdružljiva. Vprašanje spolnih bolezni je v mnogih knjigah obdelal s fiziološkega, etičnega in socialnega vidika. Njegovo najpomembnejše delo na tem poprišču utegne biti knjiga »Spolno vprašanje«, ki jo je leta 1905. napisal v nemščini, naslednje leto pa v francoščini. Za alkoholno vprašanje je bil našel preprosto formulo: proč z njim! Seksualnega problema pa vendarle ni mogel odpraviti z enim samim stavkom, čeprav je našel velik princip: da mora biti sleherni poskus reševanja seksualnega vprašanja usmerjen v bodočnost in v srečo potomstva. Ko je javno razpravljajal o tem vprašanju, si je priznal, da je treba obračunati s predsodki, na drugi plati pa se je zavedal, da ne velja fantazirati o utopijah. Ali njegovo slikanje zakona bodočnosti je ipak precejšnja utopija. Forelovo »Spolno vprašanje« je sicer docela upravičeno v njegovih evgenetičnih principih, v njegovem načinu odklanjanja in pobijanja

alkoholizma, prostitucije in drugega zla, ki uničuje človeško srečo; ni pa nikak recept za srečen zakon in tudi ne kaže poti iz labirinta seksualnih neprilik, ki obkrožajo človeka od početka pubertete pa do starih dni. Problem je neskončno težji in Forelu ni v sramoto, da ga ni rešil.

Tudi hipnoza ga je zanimala; v njej je Forel predvsem videl sredstvo za zdravljenje nekaterih duševnih bolezni. Napisal je knjigo »Hipnotizem ali sugestija in psihoterapija«.

Vsestransko intenzivno delo ga je utrudilo; da se odpočije, je leta 1896. odpotoval na odmor v Kolumbijo. Ko se je vrnil, se je začela proti njemu kampanja; hoteli so ga spraviti z Burghölzlija. Polemika se mu je zagabila; zato je naposled prostovoljno predal ostavko na ravnateljsko mesto in se je vrnil v Chigny pri Morgesu, nekaj korakov od svojega rojstnega kraja. Osnovel je v Lausannu ligo npravnosti; etika mu je z leti postala dominantna komponenta njegovega udejstvovanja. Njegova morala je povsem neodvisna od metafizične baze. Pred seboj vidi visok ideal in edino sredstvo za njega dosego: vzgojo. — Leta 1902. je bil poklican v Petrograd na mednarodni kongres za kazensko pravo. Od časa do časa je prispeval članke za Harde-novo »Zukunft«. Leta 1912. ga je zadela kap in mu omrtvila desno roko; prizadela ga je tudi na jeziku. Od takrat piše vedno z levico.

Od leta 1907. dalje biva Auguste Forel stalno v svoji kmečki hiši v Yvornu. Vinsko trto, ki je bila hiša z njo obsajena, je dal izpuliti in si je namestu nje uredil prijazen vrtič. Hišico je krstil na ime »Mravljišče«.

Svetovna vojna je bila za pacifista strašen udarec. Leta 1916. se je vpisal v socialnodemokratsko stranko. Začel se je boriti proti militarizmu in se učiti — esperanta ...

Toda tudi politika ga ni mogla toliko zaposliti, da bi pozabil na mravlje. Kmalu po končani vojni je zbral vsa svoja dela o mravljah in jih združil v knjigo »Socialno življenje mravelj«. Knjiga je ilustrirana in šteje pet zvezkov; napisal jih je vse z levico! Svojo dragoceno zbirko mravelj, ki nima primere na svetu, je leta 1922 podaril Naravoslovnemu muzeju v Ženevi.

Veliki Forel slavi osemdesetletnico v krogu svoje rodbine, obdan od žene, treh otrok in dvanaest vnukov. Osemdeset let! Triumfov in sreče, pa tudi bolezni in bolesti. Če pregledamo njegov veliko življensko delo, premnoge knjige, ki jih je napisal, in ustanove, ki izvirajo od njega, moramo z občudovanjem priznati, da je vse svoje moči in vse svoje delovanje posvetil blagru človeštva. Da-li mu je uspelo? »Posamezna kolesa, ki tvorijo mehaniko napredka, je pogosto težko prepoznati. Boj proti alkoholu, rešitev iz seksualnih nadlog — eno je težko, drugo še težje, in nemara je še vedno največ cene v njegovem prvem delu, ki je veljalo prirodi, življenju njegovih ljubljenih mravelj.« (Dr. Glaser.)

Forelova dela

»O švicarskih mravljah« (nagrada; Forel je bil takrat še študent!) 1874, mimo tega kakih dve sto razprav o mravljah; »Seksualno vprašanje« (leta 1917. je izšla že enajsta izdaja); »Higijena živcev in duha v zdravem in bolnem stanju«, sedma izdaja; »Zločin in konstitucionalne abnormalnosti duha«; »Pivske šege, njih higijenski in socialni pomen in njih odnošaji do akademske mladine«; »Etični in pravni konflikti v spolnem življenju«; »Maltuzijanizem ali evgenika?«; »Seksualna etika«; »Hipnotizem ali sugestija in psihoterapija«. Razen navedenih knjig je še cela vrsta krajših spisov in predavanj.

Anton Zevnik

Na Krjavljemem, v Jurčičevem kraljestvu

Junak nisi bil, prijatelj Krjavelj. Preveč si se krivenčil pred tisto tujo gospodo na naših Slemenicah. Morebiti so zahtevale takratne trgovske navade, da si bil brez hrbtenice. Seveda ni bila šala spraviti v promet kolomaz iz tvoje tovarne, posebno, ko si v svoji osebi združeval tovarnarja, vso delavsko silo in še razpečevalca blaga povrh. Ali si pa bil le prispodoba našega takratnega malega človeka? Velikega gospodarkega človeka pa v tisti dobi sploh imeli nismo! Veš, prijatelj, ne hčere ne sina ni bilo za tabo, ampak Krjavljev še danes kar mrgoli med nami, kaj mrgoli, kamor se oko ozre, sama krjavljščina.

Hišo si si sam sezidal, prav za prav zmetal iz blata in splel iz šib in si mislil, da je tvoja — kakor hlapec Jernej —, pa ni bila nikdar tvoja, ker je stala na tujem svetu. Tako pravi postava, prijatelj. Danes je drugače — na papirju. Marsikdo ima lepo hišo, ki nosi njegovo ime, pa ni njegova. Kakor vampirji so se vsesali v naše hiše, v naše domove upniki in poleg lastnikovega imena se blestijo v glorijski visokih številki imena upnikov. Nekega dne bodo oni gospodarji, ti pa, ki si hišo zgradil, boš na cesti. Seveda ponajveč vabi vampirje v hišo sam gospodar in si sam postljal postelj. Še je veliko preveč pauperizma v nas. Zakaj si, prijatelj Krjavelj, presekal tistega hudiča samo na dvoje?! Zdi

se mi, da sta iz teh polovic vznikla z novima glavama pauperizem in — snobizem. Razčetrnil bi bil hudiča, razdesetoril, v solnčni prah bi ga bil zdrobil! Pa vso krjavljščino bi ti odpustil, prijatelj Krjavelj, po tisti prislovici, ki sem jo kot dečko čital neke v Stritarju: Tout comprendre . . . Razumem te. Zato ti oprostim.

Ne odpustim ti pa, da si se tako nerodno — ženil. Prav po cmokavzarsko. Nosiš zleknjeno prase na hrbtu, pa ti prestreže pot Urška, prav nič podobna Veneri. Iz prijaznosti — seveda žensk je sama prijaznost! — ti lajša breme in ti kar v medias res: Urška, al' češ moja bit'. Popelješ jo kar v svojo hišo — in začetek in konec je prve ljubezni, zaroke in poroke. To se pravi, do poroke ni prišlo ne po civilnem ne po kanonskem pravu. Urši si sicer lepo postljal postljičico, zrahljal si ji slamo, sam si pa legel v vežo pred vrata (hinavec!). Veš, nekateri očitvidci pripovedujejo, da tvoja hiša veže sploh imela ni. Vse drugače se ženijo naši fantje in dekleta, pa tudi vdovci in vesele vdove. On dan sem bil pri Novem Obrščaku. V enem kotu je bila miza prazna. Tjakaj sem položil svojega rojstva kosti. V drugem kotu pri sosednji mizi sta se zabavala dva parčka: vžitkarica Ščipalova Meta in osebenka Jurčkova Neža s svojima ženinoma. Vprašal sem po njuni sta-

rosti. Meta je štela osemdeset in eno, Neža pa štirideset. In tri leta. Metin ženin je bil vdovec z otroci. Meta bo prodala svoj kot in ženin dobi lepo doto, ženo in mater v hišo. Neža se primika in primika k svojemu ženinu. Sedla je tako »neokretno«, da so čipke spodnjega krila venomer gledale v veselo družbo. In čimboli si je Neža popravljala krilo, tembolj so silile čipke na dan.

Z Nežo sva se poznala. Branil sem njene pravice, ko so jo metali iz stanovanja. Pristopila je k meni in mi je — vsa razigrana — pošepetala na uho, da je tisti-le, ki sedi poleg nje, njen ženin, da je iz trebanjske komisije, da sicer nima premoženja, da se pa bosta vseeno vzela. Vpraša prava ljubezen za premoženje! Bil je pa res zal fant s krivcem za klobukom. Tam pri tretji mizi je ošabno in prešerno sedela deklinā sama. Čakala je nemara svojega fanta. Menda nevoščljiva Nežini sreči, je Nežo zbadla, da smo vsi čuli: »Blagor se ti, Neža, ko lahko izbiraš stanovanja,« češ, kdo pa si prav za prav, niti domače strehe nimaš, sirota, pa se šopariš z ženinom. Ne zameri mi, Neža,

ki fantje! Krjavelj, ali se nisi nikoli ozrl iz svoje hiše okoli na belo cesto ali na zeleno stezico ob vijugasti Višnjici? Tako-le ob nedeljah popoldne? Videl bi, kako se zaljubljeni parčki prav ljubko šetajo in pijejo iz sladke čaše ljubezni. Ti pa snubiš s prasetom na hrbtu!

Kljub vsemu si mi, Krjavelj, nekam prirastel na srce. Venomer bi te poslušal, najsi razdiraš pametne ali neumne. Jedro v tebi je vse naše.

Zdaj pa dovoli, prijatelj Krjavelj, da si ogledamo tvoj dom.

Krjavljeva hiša je stala na samem dober streljaj od Gorenje vasi ob gozdnem obronku proti Škrjančemu neda-leko od Mrzlega polja. Prav za prav hiša še danes obstoji — na papirju. Nosi štey. 15 v Gorenji vasi pri Muljavi. Ima še danes svojo parcelno številko in meri petdeset kvadratnih metrov. Prav tako ima tudi vrt pri hiši svojo parcelno številko. V naravi je danes vse košenina z vdolbino, kjer je stala Krjavljeva koča. Miha Retar po domače Kolečev Miha iz Gorenje vasi

Jurčičev dom na Muljavi

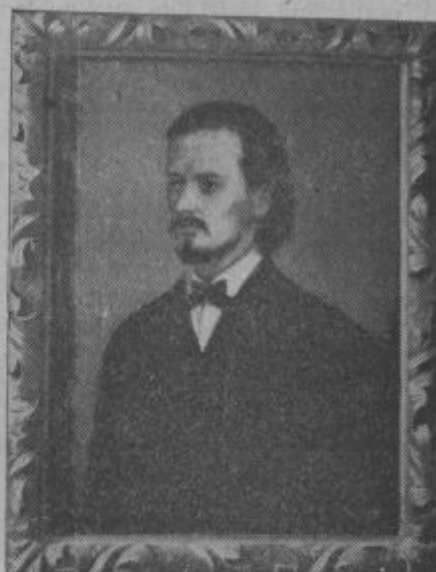
da te imenujem s pravim domačim imenom. Saj nisem rekel nobene o tvoji časti! Napravil ti bom ženitno pismo zastoni, pa na tvojo svatbo bom prišel in plesal bom s tabo in — to ti povem tiho na uho — za botra ti bom šel.

Tako se ženijo naše vžitkarice in osebenke, hoi, kako se šele ženijo rdečelična mlada kmečka dekleta in kmeč-

št. 8 je bil lastnik zemljišča, kjer si je postavil Krjavelj bajto — če je ni bil postavil že Kolečev Miha ali njegov posestni prednik in jo je Krjavelj samo po svoje »prezidal«. Danes je lastnik tega posestva Anton Šerek iz Gorenje vasi h. št. 14, ki ima novo hišo, zidano pred šestimi leti, v bližini bivše Krjavljeve hiše. Moi izvestitelj Vid Sever ali

po domače Adamov Vide iz Oslice pri Muljavi, ki se je preselil iz Bojanjega vrha, mi je lani pripovedoval, da je Krjavelj na Kolečevem napravil hišo, da je smolo kuhal v peči pri hiši ob gozdu, da je bil Krjavelj srednje velik, čokat človek, da je rad burke uganjal, da je bil malo »šlevkast«. Osebnost Adamov Vide Krjavlja ni poznal, ker je premlad, šteje eno manj osemdeset let. Pač pa je poznal Krjavljevega naslednika »Mahajca«, ki se je pisal za Bernarda Zajca. Po Krjavljevi smrti se je »Mahajc« preselil z Bojanjega vrha na Krjavljevinu. Zato so ga tudi še imenovali Krjavlja. Tudi Mahajc je izdeloval kolomaz, zraven je popravljaj orožje, »flinte šihlale«. Mahajc je imel hišo v Bojanjem vrhu na Undrovem, najbrže v Krjavljevem slogu. Ker je trdovratno odklanjal plačevanje najemnine za svet, mu je gospodar kratkoma bajto podrl. Temeljita deložacija, kaj! Krjavljeva hiša, pravi Adamov Vide, je bila zidana iz samega blata, imela je en konec in vežo in pa eno okno, toliko, da se je glava skozi pomolila. Hiša je bila zidana »na brano«. Z Mahajcem je bil tri do štirikrat v Krjavljevi hiši. Tako Adamov Vide.

Edini moj informator, ki je nemara res Krjavlja poznal in ž njim govoril, je Janez Bolek, vulgo Golobčev Janezek z Muljave. Janezek, ki šteje tri in devetdeset let, pravi, da je bil dvajset let star, ko je Krjavelj umrl. Najbrže je bil dosti mlajši takrat. Krjavelj je bil večkrat v njihovi hiši, ponujal je kolomaz po deset krajcarjev funt. Pred leti je znal Janezek povedati več stvari, ki se jih je znebil Krjavelj, danes se spominja samo še storije o hudiču in kravniški copernici. Janezek se prav od srca zahajlja, ko pove, da je Krjavelj pripovedoval, kako je presekal na ladji hudiča, kako je reklo prvič na kratko štrbunk, drugič pa zategnjeno štrbunk. Nekoč so streljali, je pripovedoval Krjavelj, na kravniško kuharico, ki je točilo delala, da je toča vse pobila, le Fedrmanu (Fedransbergu s Kravleka), svojemu gospodarju je prizanesla čarovnica. Zadeli so pa samo copato, ki je padla z nebeških višin na zemljo. Tudi o kozji, ki ji je kri puščal, je pripovedoval Krjavelj. Seveda je Janezek poznal tudi Mahajca. Ko sem ga vprašal, kdo je bil Bernard Zajc, mi je Janezek šegavo pojasnil, da sta bila Mahajc in Bernard Zajc na eni hruški, to je, da sta to ena in ista oseba. Golobčkov Ja-

Pisatelj Josip Jurčič

nezek še danes oteplje koruzni kruh, žgance, zelje, še sekiro vzame tupatam v roke, dasi mu tega nikakor ni treba, ker prejema svoj kot v redu. Sicer pa prebije Janezek 24 ur na dan zares v kotu na peči. Tudi žganja in vina ne odkloni. Ko sem ga nameraval zadnjič obiskati, me ni pustila gospodinja blizu, ker se ga je Janezek grdo nasekal. Janezek, Janezek, kedar se boš poboljšal?

Bister moj informator je bil Jože Pušljar po domače Škufca iz Malega Črnelega, od tam, kjer so se zavarovali pred kugo z lesenimi plankami, ki so ž njimi obdali vas, da še mačka ni mogla preko plota. Spomladi, teden dni pred njegovo smrtjo, sem bil pri Jožetu Pušljaru. Bil je še čil in vedrega duha. Doživel je 80 let. Pravil mi je, da si je Krjavelj napravil hišo samo iz flovice in slame, ravno tako peč za kuhanje smole. Krjavelj je bil šaljiv človek, sicer pa velik revež, gluhi, slabo oblečen. Njegova bajta je imela le en prostor. V enem kotu je bila privezana koza, v drugem kotu je stala miza, v tretjem peč, četrti kot je pa služil naravnim potrebam. Smolo je kuhal na vrtu. Izdelek je bil prvovrsten. Kolomaz je prodajal Krjavelj daleč na okolu, tja do Dobrega polja. Sicer pa Krjavelj ni bil brez konkurence. V bližini sta bila še dva smolarja (»šmirarja«). Mahajca je Jože Puš-

Ijar dobro poznal. Umril je v Krjavljavi hiši okrog leta 1860. Eno leto po Mahajčevi smrti se je koča porušila. Tako možak Jože Pušljar.

Često posedim ob gozdu na prostoru, kjer je Krjavelj smolo kuhal in si izmišljeval vragolije. Mimo mene gredo procesije vseh teh Jurčičevih junakov. Po cesti se valijo turške čete od Stične proti Muljavi, mimo gre Jurij Kozjak, tam od zadaj za grmovjem se skriva Domen, mlad študent jezdi proti gradu Slemenice, spremlja ga tajinstveni deseti brat, za nekoliko časa vidim tam na grajski, gozdni stezi Kvasa-Jurčiča in Manico-Johano Ottovo, kako se v živahnem pogovoru šetata proti Hudemu

na pošto — vse kakor v filmu. Krasen pogled je k Sv. Duhu, na Kočevske gore, na pristavo gospoda Sove, na stiški samostan. Odspodaj pa valovi na obeh straneh ceste zlato klasje in se vije v ozko strugo stisnjena Višnjica. In ob jutranji zarji otvori svoje modre, bajnolepe domove lan in jih proti poldnevu zopet zapre, da mu žgoča vročina ali nočni mraz ne pokvarita svatovskega oblačila. Prijatelj Krjavelj, smolo si kuhal — nič ne rečem, pošten poklic je — morda nisi imel očesa za lepe Urške, imel pa si oko za lepo naravo, ko si na tem koščku zemlje postavil svoj skromni dom.

P. N. Krasnov

Kirgiška bajga

Pisatelj, zadnji ataman donskih kazakov, je v mladih letih kot častnik služil pri raznih kazaških formacijah v Aziji. Sedaj živi v pregnanstvu in si služi kruh s pisateljstvom. Njegovo večje delo je »Od dvoglavega orla do rdeče zastave«, ki je javnosti najbolj znano. Pričujoči odlomek pa je vzet iz njegovega romana »Amazzonka pustinje«.

Ivan Pavlovič Tokarjev, poveljnik pogranične postaje Koljdzat, je prejel povabilo od generala — načelnika Prževalskega okraja, da se s svojo nečakinjo Feodosijo Nikolajevno Poljakovo udeleži začetkom septembra vsakoletne veselice in slavnosti Kirgizov, imenovane »bajga«.

Veselica je vsako leto nekako zaključila družabno življenje in vsak, kdor je le mogel, je pohitel v Karakaro, kjer so se vršile prireditve, kajti dolgi bodo zimski meseci, ko bodo posadke posameznih postaj odrezane od sveta z zasneženimi gorami in planjavami ter bo ljudj-mučila enoličnost taborskega življenja. Prav rad se je Ivan Pavlovič odločil zapustiti svoje kazaško gnezdo ob kitajski meji, zlasti ker je hotel nečakinji Fenji preskrbeti prijetno zabavo in izpremembo.

Na dan bajge se je zbralo v mestu Karakari do nekoliko tisoč Kirgizov in cvet ruske družbe Prževalskega in Džarkentskega okrožja. Vsi udeležniki slavnosti so seveda prijezdili in vsak si je za to priliko izbral najlepšega konja, da ne bi zaostajal za drugimi. Ivan Pavlovič in nečakinja Fenja sta prijezdila s svojim spremstvom na iskrnih,

poldivjih kirgiških konjih, dasi so sicer na konjih domače pasme jezdili le domačini.

Ves teden pred praznikom so prihajale trume Tatarov in Kirgizov, tako da so popolnoma zasedle položne rebri nad Karakarsko dolino, ki so jo črede popolnoma popasle. Od vseh strani pa so se premikale proti dolini cele karavane jezdecev. Zadnji dan so navadno prišli domači odličniki in zastopniki ruske vojaške uprave. V pestri mešanici živobarvnih ohlapnih oblek Kirgizov, jahajočih na nizkih konjih vseh mogočih divjih vrst in križanj ter živahno govorečih v svojem pogrkavajočem narečju, se je pojava generalovega spremstva rezko odbijala. Jezdci so bili vsi na enakih sircih, skrbno izbrani junaki in jahači skoraj na konju rojeni. Junak ob junaku, vsi v črnih uniformah in visokih črnih kučmah. Živordeča črta kazaških epolet se je kakor potok vila skozi goste kirgiške množice. Pred kazaško četo je jezdila skupina najodličnejših gostov. Na čelu povorke je jahal na čistokrvnem arabcu general, obdan od oficirskih dam, izvrstnih jahačic, ki so se v umetnosti jahanja lahko merile z marsikaterim moškim.

Njih veliki, čistokrvni konji so z nerovno gracioznostjo stopali po travi, jedva se dotikajoč s kopiti in strmo vzdigujoč prekrasne glave z malimi uhlji. Umne živali so s ponosom v svojih divnih očeh gledale po strani po drugih konjih, manj plemenite vrste, kakor bi se zavedale svojega in svojih jezdecev odličja.

Gospodična Fenja ni ničesar bolj ljubila od konj. Pri pogledu na prekrasno generalsko kavalkado se je čutila ponižano in na svojem malem kirgiškem konjiču izenačeno z domačini. Njen sluga Caranka, Kirgiz in kot tak izvrsten poznavalec konj, je poleg nje mlaskal in cmokal z jezikom in ponavljal pri vsakem novem konju: »Eh, gospodična, tak da bi bil naš, to je konj, iju!«

Domači odličniki, tolsti in resni starci baj Juldašev, Tatar Nurmametov in razporeditelj bajge Ismaledin Ismaleddinovič Ismaleddinov, so sedeli na prekrasno očiščenih, sitih, blestečih se od ovsu malih kirgiških konjičkih. Uzde, naprsniki, stremena in široki loki sedel so bili bogato okrašeni s srebrom, zlatom in lesketajočim se žlahtnim kamenjem. Težke sedelne opreme so stale po par tisoč rubljev.

Vsi trije so sedeli kakor kipl. Baj Juldaševa obleka je bila temnovijoličaste barve. Šapka iz lila žameta je bila obrobjena s soboljevino. V vetru se je napihoval z zlatom vezen lila plašč, obutev Juldaševa pa je bila iz mehkega temnordečega safijana. Rejeni, okrogli in temnopolti Tatar Nurmametov je nosil ohlapno obleko iz jarko zelene svile, posejane z vezenimi srebrnimi cvetlicami, glavo mu je pokrivala visoka črna šapka; Ismaleddinov pa je vzbujal pozornost s svojo obleko, ki se je vsa isknila v zlatu, obrito glavo pa mu je pokrival ogromen zelen turban, znak da je mož obšel muslimanom sveti mesti Meko in Medino.

Za svojimi tremi načelniki se je gnetla gosta tolpa njih plemen. Vsak je del nase najlepše in najdražje, kar premore. Eni v bogato vezenih plaščih, drugi v obleki iz domačega sukna, vsi pa v neskončno pestrih in živobarvnih širokih oblačilih. Njih rumeni, bakrenordeči ali skoro črni obrazi z ozkimi očmi, navadno mirni, so danes prevzeli strasti. Izza temnih ustnic se jim iskre snežno beli zobje in oči jim zlobno pomigavajo. Njih govorica, kričeča in obstoječa skoro iz samih golf-

nikov, se preliva po polju, prepiri, stave, grožnje in psovke se izmenjavajo v radostnem razburjenju od gruč do gruč.

Po planjavi se je razlilo nepregledno morje šotorov. Ognji se kade, okoli njih pa si dajejo opravka ženske, pripravljajoč jed za junake. Veter prinaša od tam dražeči vonj pečene ovnovine. V velikih vrčih pretakajo sluge in žene kumis, da se zapeni, varijo krepko juho na ovčjem salu in pečejo na žarečem oglju ovčje glave z nežnimi, kakor sneg belimi možgani. Hlapci Juldaševa in Ismaleddinova vkladajo v ogromna vedra s snegom steklenice šampanjca in na ogromnih podnosih skladajo dinje, breskve, jabolka, hruške in grozdje vseh barv in velikosti.

Dirke so končane, toda ljudstvo čaka nestrpno glavne vsakoletne privlačne igre. Na sredo travnika plane na dolgogrivem in dolgorepem vranjem žrebcu, okrašenem s svetlikajočimi se belimi školjkami deklica kakih šestnajstih let. Temnopolta, oblita z rdečico, s prekrasnimi črnimi očmi in dolgi mi na hrbet padajočimi črnimi kitami. Prava kirgiška krasotica, oblečena v tesen temnosinji životek in široke hlače iste barve. Vsa v pisanih trakovih in okrašena z zlatniki in steklenimi biseri. V smelem galopu dirja pred gledalci, vihteč težki jahaški bič in dražeč moško mladež z mnogoobetajočim smehljajem.

To je »devojka-volk«.

Mlad Kirgiz z divjim krikom plane za njo. Lovita se, zdaj napadata, zdaj bežita drug pred drugim. Graciozna, toda kruta igra! Devojka-volk ne beži samo pred napadalcem, marveč ga skuša udariti z bičem, kamor prileti, najraje v obraz. Občinstvo je navdušeno nad devojko in njeno urnostjo. Pri vsakem udarcu, ki ga izkupi neprevidni napadalec, tolpa zarjove gromoglasno in zadeti se mora neslavno umakniti s pozorišča. Že pet predrznih mladeničev je brez glave odšlo z bojišča z razsekanimi obrazi in vratovi, kar se pojavi na polju šesti. Množice ga glasno pozdravijo, kajti to je Ahmed, znameniti jezdec in junak. Ahmed dela čast svojemu slovesu; vrti se na svojem sivkastem konjiču kot vrtavka, odskakuje, napada in se z dovršeno spretnostjo sklanja s konja do tal. Devojkine vranec je že ves v penah in urnemu jezdecu se posreči, da v smelem naskoku

objame »volka« in ga poljubi na usta.

Tolpo objame vihar navdušenja in odobravanja, Ahmed s svojim plenom pa oddrvi k generalu. Ta jima z očmi pokaže na baja Juldaševa in Ismaled-dinova in mladi par oddirja k njima

»Feodosija Nikolajevna, vi ste izvrstna jahačica, dajte, da se še mi poigramo volka«, predlaga poročnik Aničkov. Fenji zagore oči in rada bi pokazala svojo spretnost, ali sram jo je nekako.

Kirgiška žena z otroci

po zasluženno darilo. Bajga je končana in množice hite proti šotorom. Polje se

»Da, da, saj res,« pravi general. »Prvi se poženem za vami! Začnite.«

Gospodična Fenja se ogleda in ko vidi, da vsi odobravajo misel Aničko-

Kirgiška žena na poti

počasi prazni, samo ruska skupina se še ne gane in se živahno pogovarja o dobljenih dojmih.

Kirgiški mavzolej, na katerem si je štorklja napravila gnezdo.

va, še smelo požene na konjička v ste-
po.

Aničkov kriči za njo: »Pozor, po lico
ne z bičem!« V hipu zdirja za njo. Kir-
gizi, zagledavši novo igro, se ustav-
ljajo. Način leže, jahačica sama in iz-
vrstni konjič pod njo, vse je kmalu oce-
njeno in množica že sklepa nove sta-
ve. Prvo srečanje poročnika Aničkova
z gospodično Fenjo se je končalo zanj
s popolnim neuspehom. Njegov silni
Almansor ne razume igre in v polnem
teku teče mimo »volka«. V tem hipu se
začuje tlesk udarca z bičem po mo-
gočnem kazaškem hrbtu in Aničkov je
izgubil igro. Za njim nastopi generalov
adjutant, ki ga je že izučila nesreča
tovariša. Čistokrvna kobilica adjutanto-
va se vdaja igri in jezdec se srečno iz-
ogiblje biča. Kirgiški par je bil prekra-
sen zaradi svojih pestrih barv in za-
radi divje smelosti, ta pa je še lepši
zaradi svojih plastičnih gibov in sku-
pinskih trenutnih položajev.

Kirgizi z bučnim odobravanjem hra-
bre ruskega »volka«, ki jezdi na kir-

giškem konju, in ždm se prelije v oglu-
šujoč krik zmagovalja, ko tudi adju-
tantu tleskne Fenjin bič po hrbtu. Kot
tretji preganjalec »volka« nastopi To-
karjov, mladi Fenjin stric — zelo zelo
daljne sorodstvo — ki je doslej v stra-
hu zadrževal sapo, kadarkoli je bil ad-
jutant blizu, da poljubi Fenjo. Odlični
jezdec in odlični kazaški častnik na ko-
nju iste kirgiške pasme je imel zaradi
tega veliko lažje stališče. Konj se je vrtil
pod njimi na eni sami nogi, ustavljal se
bliskoma v galopu in se zopet izprožil
kakor strela. Gledalci niso štedili s
pohvalo. Zlasti Kirgizom je bila povše-
či igra Rusov na kirgiških konjih. Vr-
lu tega je bil Ivan Pavlovič pri njih
zaradi svoje dobrote in pravičnosti
močno priljubljen; iz srca so mu pri-
voščili zmago. Bodisi da se je gospo-
dična Fenja že utrudila, ali pa je spre-
tni Ivan Pavlovič porabil ugoden trenu-
tek . . . gospodična Fenja se je naen-
krat znašla v objemu dveh močnih rok
in čutila, kako so se neki mehki brki
pritisnili na njena polodprta usta.

Dr. Avg. Reisman

Z žično železnico v zračne višave

«ŽELEZNI KOŠARI»
V OBRATU

Kratki dnevi počitnic so me privedli
letos avgusta v znano svetovno kopa-

lišče Reichenhal na Bavarskem. V Rei-
chenhal sem se pripeljal v dobri pol

uri z električno železnico iz Solnograda. V tistih krajih sploh kmalu ne bodo več poznali smrdljive lokomotive. Vse železniške proge so tam že elektrificirane. Stroj brez običajnega puhajočega dimnika vleče natrpano polne vagona po najbolj strmih ovinkih. Četudi se vozimo v IV. razredu, je tam vsaj tako snažno, kakor pri nas v onih vagonih, po katerih se vozijo milijonarji in zastojkarji. In pa mirno tečejo vagoni, udobni so sedeži in nizka, široka okna, da gledamo krasne romantične planine.

V Reichenhala pa je poleg zanimivih, moderno urejenih zdravilišnih naprav za naduhave vzbujal mojo pozornost zlasti visoki grad na skalnati gori tik ob mestu. Toda ljubezniv znanec iz Maribora, ki me je povabil v okolico Reichenhala, me je opozoril, naj gledam bolj natančno, kajti na tej, okrog 1600 metrov visoki gori ni nobenega gradu, marveč so pravkar dogradili modern, luksuzni hotel, h kateremu se vozijo gostje iz Reichenhala z električno žično železnico. In res! Že sem opazil od mesta do vrha gore dve močni žici in od vrha je brzel po žici majhen vagonček. Kmalu se mu je bližal iz doline v nasprotni smeri drug vagonček in nekako v sredini visoko upognjenih žic sta se lična vagončka, bolj podobna ogromni košari, ki visi na močnem peclju, srečala in potniki so si z robci pri oknih mahali v pozdrav.

Čas za bivanje v lepi dolini krog Reichenhala mi je bil kratko odmerjen, zato sem moral uporabiti vsa sredstva, da vidim čim več. Pa tudi vožnja sama me je silno zanimala. V mladosti sem vozil sam z voli in konji, potem me je prevažala železnica po svetu, nato ladja po morju, letos sem izkusil vožnjo z aeroplanom iz Beograda v Zagreb v viharju in nalivu, samo na gore sem hodil doslej peš. Sklep je bil torej takoj storjen. Samo moj znanec ni hotel poleg. Korajžnejša je bila njegova mlada soproga, ki mi jo je znanec velikodušno prepustil v varstvo.

Iz mesta je treba samo čez most reke Saalach in ob lepi solnčnati poti smo na kolodvoru žične železnice, ki so jo tudi letos obenem s hotelom šele meseca julija dogradili in je ena najmodernejših v Nemčiji. Zato je pred postajo vedno mnogo radovednežev. Poleg meščanov smo naleteli — bila je nedelja — tudi gručo bavarskih kmečkih fantov s — kaplanom, ki je radovednim fantom

čital iz nekega časopisa, kako se vozita ta dva baiončka iz Reichenhala na vrh gore »Predigtstuhl«. Kako si je gora priborila to ime, ne vem, ampak na vrhu sem videl v bližini hotela ogromen križ.

Pri blagajni je naval, čeprav stane vožnja 10 minut gor in 10 minut nazaj 6 mark, to je okrog 80 naših dinarjev. Poleg voznega listka še dobimo vrstno številko, »Platzkarte«, da se zvrstimo brez protekcije. Skozi čakalnico nas spustijo na »peron«, ki je prav ozek in že se gnetemo v lično, res elegantno kabino pod žico, katere orjaško silo si najprej ogledujemo. V kabini je prostora za 30 oseb, 12 sedežev in 18 stojišč, ampak tako, da stojimo kakor vojaki drug ob drugem. Zvonec zbrni, v kabino stopi mlad sprevednik, zaklene vrata in že čutimo lahen dvig. Komaj se zavemo, že je streha kolodvora pod nami, radovedneži in bojazljivci nam mahajo v slovo..., mi pa kažemo drug drugemu korajžo, ki jo hoče marsikdo prekričati z glasnim govorjenjem. Moja spremljevalka se je previdno vsedla in gleda samo naravnost. Sicer pa mi časa ne za strah in ne za premišljevanje, kako in kaj bi bilo, če stroj nenadoma odpove, če se utrga tisti velik kavelj, s katerim visimo na žici, ali če zastanejo kolesca, ali če bi se ta tako močna, globoko upognjena žica vendarle utrgala in bi treščili v modro vodno gladino pod nami, ali pozneje, ko smo že višje, na smrekove vrhove, ali potem na ostre, kakor odsekane skale... Ne, samo hipno se zdrznejo take blazine misli, da malo zastojajo srce, saj drčimo tako mirno in lagodno proti višini, 5 metrov v sekundi, kar da v eni uri 18 km. Pod nami se je razprostrla divna panorama nad mestom s pestro dolino proti Solnogradu in masivnim gorami na vse strani. Skozi okno že veje oster planinski zrak, pomešan z vonjem smrečja. Toda že smo mimo prvega 32 m visokega opornega stolpa, gozdovi so zginili, plovemo nad golimi skalami. Kolesca brne, popotniki, prava babilonska mešanica z vseh koncev sveta, Američani, Angleži in Nemci iz severnih krajev so deloma utihli, uživajo dostojanstvo narave v zračnih višinah, drugi pa so še glasnejši: vsi vemo, zakaj. Tri stare dame so med nami in otročki, ki bivajo gori v hotelu na odih. Drugi stolp, samo tu pa tam še štrli kak grm iz razorane, divje skale,

pod nami globoki prepadi in mi plovemo višje. Zdím se kakor orel nad dolino. Klonim pred genijem, ki ustvarja, premaguje morja in visoke gore. Srečamo tovariša drugi vagonček, ravno tako poln, ki mora ob istem času, ko prispemo mi na vrh, zavoziti na postajo v dolini. Naša kabina se dviga sedaj že čez tretji oporni stolp, ki so ga tako rekoč prilepili na štrlečo skalo z železobetonom. Dvigamo se s 75 odst. strmino. Zdi se mi, da moramo vsak hip zadeti v skalnato steno in se razbiti v oster prepad. Toda nič, inženjerji so umetniki. Magična sila nas vije tesno ob žici navzgor, pod nami ostaja široki svet s svojimi neznatnimi hišicami, reke se kakor drobne črte vijejo skozi zelene doline, gorski zrak nas napaja s ponosom človeka, ki zmaga je nad vsem. Šele sedaj opazim, da imamo v kabini tudi telefon, električno luč, in vse, kakor doma v pisarni. Pa — zvonec, zastali smo v ozki kabini in skozi vrata pridemo na »peron«, obenem sprejemnico hotela. Na eno stran globina, da raje ne gledamo vanjo, na drugo stran nekaj ko-

rakov, pa smo v parketirani dvorani z ogledali, melikimi fotelji in širokimi okni. Solnce pripeka v svetlo sobano, prijetno diši po kavi, rože so na pogrnjenih mizah, gostje čeblijo, komaj se zavedamo, da smo vrh gore. Samo široka veranda z ograjo nas vodi zopet ven v svet, nad razmetane divje skale. Gorski zrak, prijeten veter in pa solnce, — le solnce je tam toliko, da res kar lije na nas in ne moremo proč. Kakor vkovan sem se vdal uživanju — tu je zdravila in sreče za tiste, ki imajo denar — kava stane takole okrog 15 dinarjev. Pa kdo bi mislil tam gori na takšno prozo! Takoj za hotelom se vijejo bele steze v smrekov gozd po gorskem grebenu.

Toda za nas ni časa, naša urica je potekla in treba je nazaj v dolino. Sedaj smo že korajžnejši v plavajoči košari, toda končno smo tudi vsi veseli, da je konec romantične vožnje. V 10 minutah smo zopet v dolini, vsi celi in zdravi, samo v ušesih še nekaj šumi. Pa tudi to je minulo, da je ostala samo — misel: Lepo je bilo tam gori!

Kako trgujejo Holandci s cvetjem

Holandsko si predstavljamo kot deželo cvetja s prostranimi polji najzlahtnejših rož, hijacint in tulipanov, kjer se barve in vonjave zlivajo v eno samo neskončno veličastno simfonijo lepote.

Resnici na ljubo pa je treba reči, da potnika, ki bi zašel v te toli opevane kraje, recimo v okólico Aalsmeera, ki je svetovno znan po svojem cvetju, čaka veliko razočaranje. Je že res, da poezija vselej zatemni v dotiku z realnostjo, ali to pot poezija sploh popolnoma ugasne. Mesto cvetočih vrstov bo potnik našel najbolj materijalistično industrijo, ki si jo more misliti.

Holandska je edina država na svetu, ki brez krvavih vojn nenehoma razširja svojo posest. Ped za pedjo iztrgava inteligentni narod zemljo morsju, ki jim jo je v davnih dneh po krivici ugrabilo. Vsako leto pridobe nekaj 100 ha zemlje, ki jo osuše in požlahtnijo, da kmalu donáša bogato žetev. Spočetka skromnejše sadeže, a pozneje, ko se je zemlja spočila, jo uredi v vrtove in cvetlične grede. O teh pa vsaj na zunaj ni nikakega sle-

du. Mesto širnih cvetličnih poljan, ki jih pričakuješ, boš ugledal same tvornice, kamor seže oko. Da, same tvornice, ali to so tvornice rož, z dolgimi nizkimi poslopji in visokimi dimniki, ki se iz njih vali gost sajast dim. Slika, ki se ti nudi, se lahko primerja z vsako industrijsko pokrajino, kjer delajo stroji s svojimi železnimi rokami.

Rože, ki rastejo v tovarnah. Kako se to čudno sliši? Pa vendar je vse tako pametno urejeno. Pridelek tukaj ni odvisen od muhastega vremena: ne od dežja, in ne od suše. Ni se bati ne toče, ne slane, ne snega. Vse, kar potrebujejo rože za rast, jim daje človek sam, po svoji prevdarni volji, opirajoč se na znanstvene izsledke. Solnce je zamenil premog, ki ga v teh tvornicah pokurijo čez 21 milijonov kg vsako leto.

Če bi pogledal na Aalsmeer iz aeroplana, bi videl celo mesto steklenih streh. 42 ha stekla pokriva samo gredice za rože, ki jih natrgajo vsako leto 45 milijonov. Poleg vrtnic pa goje še nebroj drugih cvetlic. Med njimi pridelajo na leto čez 6 milijonov raz-

povrstnih lilij, 4 milijone krizantem in koliko še tulipanov, georgin in fuksij ter drugih cvetic, ki jih poznamo pri nas komaj po imenu. Takih večjih ali

v zadruga. Tri take ustanove osrečujejo sodobno Holandijo. Dve se pečata samo s prodajanjem cvetja, ena pa s pospeševanjem vrtnarstva samega.

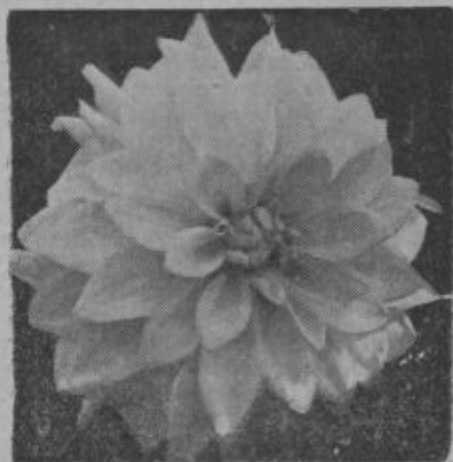

Roža-čajevka

manjših tovarniških vrtnarij je v okolici Aalsmeera okoli 600, ki imajo skupaj kašnih 330 ha cvetličnih gred. Mimo cvetic pa goje tudi še okrasno grmičevje vseh vrst.

Holandsko vrtnarstvo je prvo v Evropi, tako po izdatnosti, kakor tudi po kakovosti pridelka. Vrtnarji so bogati ljudje, ki so si svoje blagostanje priborili s trdim, a razumnim delom. Kar jim ni dala narava sama, so ji izsilili z vsemi mogočimi sredstvi. Nazadnje pa ne gre samo za to, da se nekaj pridelja, marveč je treba pridelek tudi spraviti v denar in to so Holandci mojstrsko izpeljali. Njihova moč je v združništvu. Spočetka je vsak vrtnar delal zase. Pridelek je bil ravno tako žlahten kot dandanes, samo kupecv ni bilo od nikoder. Tako je moral vrtnar hočeš nočeš prodati cvetice prvemu prekupčevalcu, ki se je oglasil pri njem in po takšni ceni, ki jo je ta postavil. Nazadnje so vrtnarji spoznali, da je le v slogi moč in so se združili

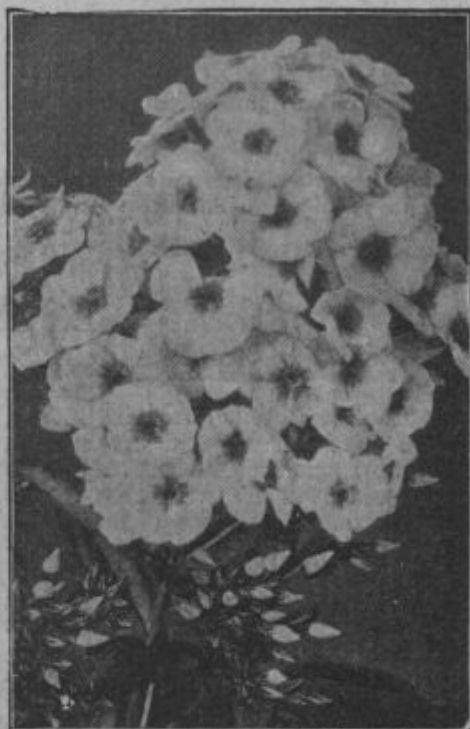
Od tedaj naprej se vrtnar lahko popolnoma posveti samo svojim gredam; kako bo cvetje prodal, ga ne briga več.

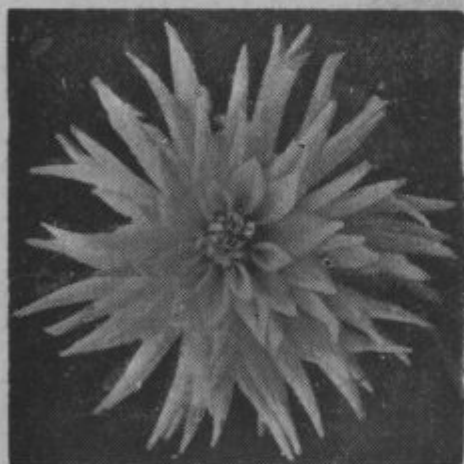
Dalijsa

Glavno je, da nekaj pridela, vse drugo poskrbi zanj zadruga, ki njegov pridelek spravi na borzo, in ga prodaja po najvišji dosegljivi ceni.

Te holandske cvetlične borze so tudi nekaj posebnega. Cvetje se na borzi prodaja vsak dan, a okrasno grmičevje po trikrat na teden. Borza nima nič sličnega z drugimi borzami, kjer se razlega divje vpitje in kričanje. Tukaj se vse vrši čisto tiho in mirno; produkti prehajajo od producentov na konzumente popolnoma avtomatično brez besed. V veliki dvorani so dolge klopi in vsak sedež na njih ima svojo številko. Na sprednji strani je nekakšna velikanska ura, z enim samim kazalcem. Številčnica pa ni razdeljena na dvanajst delov, kakor pri urah, marveč ima okoli in okoli številke od 1 do 100. Ploskev številčnice je polna samih števil, ki jih je toliko, kolikor

Pisani floks

Dalija

je sedežev na klopih. Na vsaki klopi je zraven številke električen gumb in če pritisneš nanj, se ista številka posveti tudi spredaj na številčnici. Borza posluje takole: Kupci posedejo po klopih in sluga pripelje na samokolnici vzorčno cvetje v dvorano. Tajnik pojasni kakovost in množino cvetja ter imenuje vrtnarja. Nato sproži potem nekakega električnega kontakta kazalec na številčnici, ki začne polagoma poskakovati od številke 100 proti 1. Če se kakšnemu kupcu zazdi, da je kazalec dosegel ono številko, oziroma ono ceno, ki se mu zdi primerna, tedaj pri-

tisne na gumb poleg sebe. Kazalec se ustavi, a istočasno se na številčnici posveti številka kupčevega sedeža. Borzni tajnik zabeleži kupčevo številko in ceno, nakar začne kazalec na novo krožiti od 100 proti 1. To se ponavlja tolikokrat, dokler se cvetje ne prodaja onemu, ki največ ponudi. Vrtnar sam nima pri stvari prav nobenega opravka. Samo enkrat na teden se potrudi v zadrugo, kjer mu izplačajo izkupiček.

Iz borze se holandsko cvetje razpošilja po vsej Evropi. Največje odjemalke so Anglija, Švedska, Danska, Nemčija in Švica. Rože morajo dospeti tja seveda popolnoma sveže, to se pravi da jih je treba poslati po najkrajši poti. Zaradi tega jih že od leta 1923. izvažajo v vse te države z aeroplani. Lansko leto so jih na ta način izvozili čez 50.000 kg.

Takoj, ko rože potrgajo, jih zložijo v posebne košare po 5 in 5 kg skupaj, in jih z avtomobili prepeljejo na letališče. Formalnosti, ki se tičejo prevoza so naglo odpravljene, saj Holandci

niso preveč birokratični ljudje. Kakor hitro avijon odleti, telefonično obvestijo naročnika, ki že v naprej plača carino, tako da lahko cvetje takoj odpelje v prodajalno, čim letalo pristane v njegovem kraju. Vse se vrši tako naglo, da cvetje, ki so ga zjutraj natrgali po gredicah v Aalsmeeru, popol-

dne že prodajajo v pariških in london-skih cvetličarnah. Odtod razpošiljajo cvetje potom avtomobilov ali pa še vedno potom lokalnih avijonov v večja provincialna mesta. Še isti večer prispe holandsko cvetje n. pr. v Liverpool, Manchester, Bordeaux in v druga velika mesta.

Tolstoj umetnik, moralist in etik

Kaj pravi o velikem ruskem pisatelju T. G. Masaryk

Spoznal sem osebno Tolstega v času, ko se je že davno odrekel svojega literarno-umetniškega dela. Mislim, da ni mogoče deliti življenja L. N. Tolstega na dobo literarno umetniškega ustvarjanja in na dobo religiozno-etiškega mišljenja. Vprašanja etike so bila v njem že od rojstva. V hiši Leva Nikolajeviča je bilo vedno tako, da si imel vtis, kakor da se nahajaš v nekakšnem verskem ali etičkem parlamentu. Dobil sem vtis, da se mora v njegovi hiši vsakdo na glas izpovedati. Ker je bil stalno v dotiku z najrazličnejšimi osebami, si je prilastil tudi poseben način razgovaranja z vsakim in na ta način je vsakogar prisilil, da se mu je izpovedal.

V razgovoru z njim je vsakdo občutil iskreno življenje, kar je baš tista njegova stalna spoved. Pri Tolstem ni bilo kakor v cerkvi, kjer se ljudje izpovedujejo od časa do časa. Pri njem se je bilo treba neprestano spovedovati. Obiskovalci so prihajali k njemu, da bi dobili pojasnila v najintimnejših stvareh: da li naj gredo k vojakom, ali naj zapuste ženo, naj li izvrše samomor itd. In med temi obiskovalci niso bili sami Rusi, ampak tudi mnogi tujci, katerih je bilo sploh vedno mnogo v hiši Leva Nikolajeviča.

Ideal Tolstega je bil svoboden človek. Nečistega mušika ali delavca je imel rajši kakor fizično čistega meščana, ki pa je bil duševno nečist.

Glede umetnosti je volil Tolstoj visoko umetnost. Bil je prepričan, da mora imeti umetnik idejo in da jo mora ljubiti ter jo z ljubeznijo izrabiti. Večkrat je izjavil: »Opazujem se ter gledam, kako bodo ljudje gledali na me 50 let po moji smrti.« To se pravi, da je gledal nase iz nekakšne daljave in baš ta velika objektivnost napram samemu

sebi mu je pomagala do njegove veličine v umetnosti. Za Tolstega pa je bilo najvažnejše od vsega tega razumevanje človeške duše. V ruskem slovstvu mu je ugajalo zlasti to, da umejo pisatelji pisati za deco. Otroci so bili za Tolstega genji, ker je suvereno objektivni, nepokvarjen in čist.

Znana je Tolstega ostra sodba o Puškinu. Vendar ne smemo pozabiti, da ni nihče govoril tako toplo in iskreno o Puškinu in Lermontovu, kakor baš Tolstoj. Po njuni smrti seveda. Naravnost nepopisno pa je, kako je govoril o Turgenjevu, kljub njegovim mnogim napakam. Vsak je občutil, da v tej sodbi ni nič jeze, srda ali mržnje, čeprav se v življenju nista razumela. Pri Turgenjevu je najbolj cenil njegov čut za naravo. V velikih časih pa je imel tudi njegovo razpravo o Hamletu.

Živel je z vso generacijo, z Gončarevom, Grigorovičem in drugimi. O tej generaciji je rekal: »Mi starejši smo dočela živeli s tistimi, o čemer smo pisali. Cenili smo resnico in tega, česar nismo doživeli, nismo opisovali. Mladi književniki se vse preveč izmišljajo.« Med mlajšo generacijo ruskih pisateljev je ljubil Garšina, zelo pa je cenil tudi Ostrovskega, ker je tako dobro opazoval in opisoval življenje trgovcev. Tolstoj ni nikoli nehal biti umetnik. Zelo so mu bili pri srcu Hercen in Bakunin. Pri Francozu Zoli mu je ugajalo zlasti opisovanje kmetov.

Gorkij je zabeležil, opisujoč svoj zadnji obisk pri Tolstem, da ni »bilo niti toplo niti hladno, ampak kakor v nekakšni finski deželi...« Ko pa je doznal za smrt Leva Nikolajeviča, se je onesvestil. Zdaj vidimo, kaj je razumel Gorkij pod tisto »finsko zemljo«.

Razumljivo je, da Tolstoj nikoli ni imel časa zanimati se za stvari kot so

n. pr. narodno-gospodarska vprašanja. Veselilo ga je pa, da Slovani manj potrebujemo, kakor Francozi in Nemci, ki si neprestano nekaj izmišljajo. Sele če primerjaš Tolstega z Dostojevskim, lahko spoznaš, kaj pomeni ta pojav za Rusijo in za človečanstvo vobče. Tolstoj je ljubil resnico nad vse in je bil kot resnicoljub mogoče najmodernejši med nami. To je tisti »anarhizem«, o katerem se je toliko govorilo pri Tolstem. Laž mu je bila tako odvratna, da mu je povzročala naravnost fizično muko.

Cerkev je Tolstega izključila, pri carju pa je bil v toliki milosti, da si ga ni upal poslati v Sibirijo, kar se je zgodilo s tolikimi drugimi ruskimi velikani. Vse to je Tolstoj dosegel s svojim življenjem in delom. To resnično delo na nercerkveni religiji, to delo za pravo moralno religijo ima največji pomen za Tolstega in za ves svet.

Bog, katerega častijo množice, ni bog morale. To je vera, ki zahteva čudeže. In Tolstoj je zavračal čudeže. Čenstohovski menih ubije brata, potem pa ga pomazili. To je čudež. Razume se, da ljudje, ki so držali s carsko vlado in pravoslavljem, niso mogli tega zapopasti. Ko pa je cerkev Tolstega izobčila, je samo napeljala vodo na njegov miin. Ljudje, ki niso imeli druge filozofije, so se mu pridružili in številno Tolstega učencev je silno naraslo.

Med njegovo umetnostjo in njegovo vero ni razlike. Tolstoj je poslednja konsekvence ruskega realizma, ki je umetniški realizem in propagira umetniški zmisel resnice. Nanj ne smemo

gledati s filozofskega, marveč z umetniškega vidika. Njegova sodba o znanosti in medicini, je bila zelo ostra — znabiti radi tega, ker ni bil več teh disciplin.

Tolstega smrt je bila logičen zaključek njegovega življenja, ki je na našo

generacijo tako vplivalo, da ga vsi čutimo v sebi. Zato nihče ne čuti praznote, ki je nastala z njegovo smrtjo. Te praznote ni. Duh Leva Nikolajeviča je oplodil vse s svojo resnico in spoštovati Tolstega se pravi spoštovati samega sebe, svojega bližnjega pa ljubiti kakor samega sebe.

Novinstvo pred tri tisoč leti

Nekaj zanimivosti s svetovne razstave časopisja v Kölnu

Naš tednik je letos že poročal o svetovni razstavi časopisja v Kölnu. Razstava še vedno traja in ima nebroj obiskovalcev. Mislimo, da ne bo odveč, če se še enkrat nekoliko pomudimo pri njenih zanimivostih.

Pri vrodu v zgodovinski oddelek na kölnski »Pressi« pozdravlja vsakega obiskovalca ogromno drevo, simbolizirajoče razmah novodobnega novinstva. V krošnji drevesa se spleta vse veje časnikarskega dela, deblo pa predstavlja steber vsega novinstva — dnevni tisk. Zemlja, iz katere dobiva to deblo svojo hrano, pa srka svojo življensko

moč iz podjetnosti posameznikov in iz nak'onenosti mas.

»Pressa« je eklatanten dokaz, da novinstvo obstoji v svojem bistvu že od kar se zaveda človeški rod svojega življenja. To ni nobeno iznenadenje. Čuvajnice primitivnih narodov, grmeče vojnih bobnov med divjaki in slične naprave niso bistveno nič drugega, ka-

kor najstarejši in najprimitivnejši izrazi poročevalske službe ter nekakšna primitivna podoba primitivnega tiska.

Danes se seveda rogamo načinu takega poročanja, ker vidimo v prvi vrsti njegovo nerodnost, nepopolnost in netočnost. Ampak obenem nam to prazgodovinsko poročanje izpričuje, da so ljudje tudi v starem veku bili izredno spretni v širjenju vesti, ki so jih zanimala.

Ko je padla Troja v starem veku, je mogla že naslednjega večera, tedaj niti ne po celih 24. urah, oznaniti Agamemnonova žena Klitemnestra v Mikeneh zmago svojim podanikom. 400 km v zračni črti in nad 700 km normalnega pota po kopnu v niti ne polnih 24 urah, ko še ni bilo kabla skozi Egejsko morje, niti telefonskih, niti brzojavnih zvez na Balkanskem polotoku — to je nedvomno rekord v poročevalski službi, ki dela vso čast staremu veku! Kdor ni bil v Kölnu in ni videl na lastne oči predložbe tega poročanja, ki se je do danes ohranilo s točnim tolmačem, v resnici ne bi mogel verjeti, da se je ta stvar tako zgodila.

Klitemnestra govori v tragediji »Agamemnon« zbranimu ljudstvu na dvorišču svoje palače čisto jasno: »Hefajst je včeraj o polnoči zažgal na Idi luč, ki je šla skozi vso deželo.« In nato spoznamo pot, po kateri je to važno poročilo prišlo v Mikene. Ponoči so švigali plameni, podnevi se je dvigal dim, ki

se je kadil na gričih in planinah. Preskočil je na evropski kontinent, šel po evropski obali na Atos, z Atosa na Makist, dalje na Aezopsko ravnino in preko Citajronskega gozda v Saronski zaliv. Od tam je končno prišel v palačo Klitemnestre. In kdo ne bo zdaj trdil, da ni tako poročanje dokaz čvrste organizacije? Tudi v starem veku so ljudje hitro delali in poročali: Antonij je streljal v Cezarjev tabor s puščicami, da bi prisilil legionarje na umik. Harpag je poslal Ciru važen državni dokument v zajčjem trebuhu, pesnik Ovid pa je svetoval prijateljem, naj pišejo ljubavna pisma na hrbte služkinj, ki jih te poneso svojim gospodinjam.

Kakšna je sodobna poročevalska služba, ve dobro vsak čitatelj današnjih dnevnikov. V par urah doznaš z vsak dogodek, pa naj si se je zgodil še tako daleč od tebe. Ne samo ljudje, ampak tudi vsa prometna sredstva so danes opremljena s potrebnimi pripomočki za poročanje. Na ladjah, na aeroplanih, na vlakih imamo radio. Vsako uro lahko doznamo, na kateri točki se nahaja parnik, ki plove čez morje. In tudi letalo lahko vsak trenutek sporoči svojo pozicijo v zraku. Radio je tisto sredstvo, ki nam odkriva tajne vsako uro in javlja o vsem, kar se je zgodilo.

V najnovejšem času postaja zelo važen pripomoček moderne poročevalske službe tudi aparat za prenašanje slik in rokopisov. Ta izum, ki bistveno ni nič

POGLED NA RAZSTAVIŠČE »PRESSE« V KÖLNU.

posebno novega, pokazuje v glavnem paviljonu kölnske razstave nemška pošta iz Porenja. Na valjar telegrafskega stroja položiš fotografijo s priloženim besedilom. Kmalu se vžgo svetlobne prizme, ki pošiljajo posnetke več 100 km daleč ter izgotavljajo fotografski film, ki se tam nekje v daljni deželi odvija v istem tempu, kakor se razvija valjar oddajalca ter sprejema vse, kar mu ta »pošlje«. Za 50 Din lahko telegrafira vsak posetnik kölnske razstave svoj rokopis v Berlin. Format rokopiša mora biti 10 krat 8 cm. Brzobjavno pismo je torej že danes dovolj cenena stvar in gotovo imajo prav tisti, ki prorokujejo tej iznajdbi veliko bodočnost.

Novinstvo se je nedvomno silno razvilo od tistih časov, ko so letela poročila s hriba na hrib, zgodovinska retrospektiva pa priča, da je bil narejen največji korak v poročevalski službi šele v polovici zadnjega stoletja.

Kakšne so bile prve novine na svetu? Na kölnski »Pressi« je videti tudi primer prvih tiskov. Ti tiski so se imenovali: Aviso, Relation ali Zeitung. Prvi primer te vrste je izšel dne 22. februarja 1609 leta v Nemčiji in je nosil značilen nadpis: »Was sich begeben und zugetragen hat in Deutschland und Spanien etz.« (Kaj je novega na Nemškem, v Španiji itd.) Te »novine« so izšle na osemih straneh male četrtinke in so prinesle vesti iz tedanjih političnih in trgovinskih središč, iz Kölna ob Renu, Požuna in Dunaja, iz Prage, Rima, Benetk in drugod.

O značaju tiska pove ta publikacija zelo mnogo. Zato so jo reproducirali in jo prodajajo ter si jo kupi lahko vsak posetnik razstave. Kaj vsega ne izveš iz tega prvega lista! Francoski parlament je soglasno sklenil, da se generalom na Nizozemskem nudi eksistenca ne samo, dokler bo živel sedanji kralj, ampak tudi po njegovi smrti. Na drugi strani beremo vest iz Nizozemske, kako vstaši pridobivajo zaveznike za svojo stvar. Tretja vest poroča, da je kralj Karel pravkar odpotoval iz Rige. Poleg vseh resnih informacij, ki so posvečene visoki državni politiki, pa beremo tudi senzacije, ki so služile tedanji publiki v razvedrilo. V nekem »brzobjavu«, ki je bil oddan v Pragi 17. januarja, čitamo lakonično povedano tole: Ko so iskali tega in tega plemiča, ki je ubil svojega prijatelja v neki razvpiti hiši, so našli tam mesto njega meniha iz najodličnejšega samostana. Ležal je pod eno odejo s . . . V originalu se bere to zelo drastično: » . . . bey einer Hurren in Bett gefunden«. Meniha so aretirali, pozneje pa so ga izpustili in so ga poslali nazaj v samostan k njegovim bratom. Še danes, 300 let po tem dogodku, ne bo nihče dvomil, da je vzbudila ta vest med radovedno publiko lista veliko veselje.

Novine so torej bile vedno enake: resne in zabavne, vljudne in nevljudne. Gotovo so uredniki vedno znali potipati čitatelje za pravo žilico in jim umeli postreči s senzacijo, ki jim je bila potrebna.

Quidam

Govoreči film

Danes se ne čudimo ničemu več. Na vidili smo se, da iz majhnih pokroščkov, ki si ji nataknemo na ušesa, poslušamo petje in godbo iz daljave več tisoč km in doznavamo zvoke tako razločno, da vemo: sedaj poje oni znani tenorist v daljnem mestu, ki nam je nemara komaj poznam po imenu. Živimo v dobi tehnike; ničemu se več ne čudimo.

Ali vendar nas je presenetilo, da smo postali in se vprašali: Ali je mogoče? Film, ki govori? Da se je posrečilo zlit glasove s slikami v harmonično celoto — v govoreči film?

Ko je pred tridesetimi leti film prvič začel posegati v vsakdanje življenje, so resnejši ljudje odkimavali, češ, kaj nam bo ta nemi surogat? Večina ljudi je šla celo tako daleč, da mu je odrekala vsakršno bodočnost; videli so sicer v njem nekaj pripomoček pred vsem vzgojeslovne narave, a da bi mogel kdaj doseči samostojno mesto med posameznimi panogami človeškega kulturnega udejstvovanja, mu je le malokdo hotel in mogel priznati. A vendar se je film iz ne mnogo obetajočih začetkov povzpел na tako višino, da zalaga danes z duševno hrano milijone

in milijone ljudi in da v tem pogledu — mirno lahko trdimo — prekaša celo dnevno časopisje, knjigo in gledališče.

Glavni nedostatek, ki smo ga očitati filmu, je bil ta, da se dejanje v filmu nikdar ne dá dovolj nazorno izraziti. Da to ni res, so pokazala že prva leta njegovega razvoja. Film je vzgojil svoje lastne igralce, ki umejo tudi najgloblja doživetja izraziti s samo mimiko in prikazati življenje tako verno, da žive besede niti ne pogrešamo. Vendar pa so že takoj spočetka reformatorji stremeli za tem, da bi film spojili z akustičnim prednašanjem, da bi igralci na platnu govorili, kakor govore na odru, da bi optično dejanje spremljale tudi akustične slike, ki podeljujejo dejanju neko specifično ozadje, brez katerega je prizor časih nepopoln. Upali so ustvariti govoreči film s pomočjo gramofona, ki je baš tedaj začel svojo zmago-slavno pot okrog sveta. Ta rešitev je prav za prav najbližja in na videz kaj preprosta. Treba je le prizor, ki ga že snemamo s filmsko kamero, hkrati posneti tudi akustično na gramofonsko ploščo. Reprodukcijska je potem lahka: vzporedno s projiciranjem filma vrtimo tudi odgovarjajočo gramofonsko ploščo in igralce na platnu bomo potem ne samo videli, nego tudi čuli govoriti in peti. Skratka reprodukcija bo verna slika iz življenja vzetega prizora.

Toda v praksi stvar ni hotela iti tako gladko. Težkoče so bile namreč v tem, da ni bilo mogoče doseči izohronizma, to je, popolne skladnosti v gibanju filmskega traku in gramofonske plošče. Pri poskusih se je vedno zgodilo, da sta film in gramofon izgubila korak, da je časih slika prehitevala besedo, časih pa je igralec prej izpregovoril, kakor je odprl usta. Mimo tega je bil takratni gramofon kaj nepopoln aparat in je kvečjemu ustrezal nemuzikaličnim ušesom, medtem ko je bil za količkaj kultiviran posluš domala nevžiten. Alj od tedaj se je mnogo izpremenilo. Gramofon je v svojih najboljših vzorcih postal že skoro idealno reprodukcijno sredstvo glasbe in govora in ima samo še to hibo, da more na plošči podati le razmeroma kratko trajajoče posnetke, kar ga v govorečem filmu že a priori onemogoča.

Govoreči film se je posrečil šele sedaj, ko je posegla v rešitev problema elektrika. Ni naš namen, da bi se na

tem mestu spuščali v vse podrobnosti govorečega filma v sedanjih obliki. Naj se zato dotaknemo le osnovnih, principijelnih potez govorečega filma, da bomo razumeli, kako pride glas iz žive slike, ki jo posnemamo, na filmski trak, in kako se vzporedno s sliko, ki jo produciramo na platnu, glasovi zopet izpremene v svojo prvotno obliko — v glasove.

Recimo, da neki vijolinski virtuozi svetovnega slovesa igra v koncertni dvorani. Takj ljudje so redki in nam je mnogo do tega, da i njegovo podobo i muziko v kar moči verni obliki ohranimo poznejšim rodovom. Na virtuoza namerimo kamero in umetnika posnamemo kakor običajno na filmski trak. Toliko bi zadostovalo za navaden film. Za govoreči film pa postavimo v bližino umetnika še mikrofon, ki ima nalogo, da lovi tudi zvoke njegovega instrumenta. V mikrofону se zvočni valovi pretvorijo v električne toke, v katerih se zvoki z vsemi odtenki verno odtisnejo. Iz mikrofona napeljemo električne toke v ojačevalce, ki jih povečajo za nadaljno uporabo. Od tam gredo toki do jake električne žarnice, ki meče svetlobo v prav tankem snopiču žarkov na poseben filmski trak, kjer se svetloba odraža kot temna točka. Če se film giblje naprej, se ta točka raztegne v črto, ki je povsod enako temna. Kakor hitro pa pridejo iz mikrofona zvočni električni toki, tedaj lame svetloba žarnice nihati, vibrirati — prav tako, kakor so nihale in vibrirale strune pod lokom na goslih. Zato tudi črta, ki jo žarnica odtiskuje na filmskem traku, ne bo povsod enako temna, ampak po nekod svetlejša, drugod zopet temnejša: v tej črti se odražajo vsi odtenki, vse vibracije, ki jih doživlja struna na goslih. Stvar se odigrava podobno kakor pri gramofonskih posnetkih, le da se tam glasovi plitveje ali globlje odtisnejo kot črta v gramofonsko ploščo. Rezultat je v obeh primerih bistveno isti: pri gramofonu smo glasove plastično obdržali v neki gmoti, pri govorečem filmu pa smo jih s posredovanjem elektrike in naposled še svetlobe vpodobili na filmski trak.

Reprodukcija negativa — da rabimo ta izraz — govorečega filma poteka nekako takole. Oba filmska trakova, to je onega, ki nosi virtuozevo sliko, in onega, na katerem so odtisnjeni glasovi njegovih gosli, vrtimo istočasno.

Skozi prvi trak gredo svetlobni žarki, in kakor pri navadnem filmu mečejo slike na platno. Svetlobni žarki pa gredo obenem tudi skozi drugi filmski trak in jim ne damo, da bi padali na platno, marveč jih spustimo skozi svetlobne električne celice, ki imajo to lastnost, da svetlobo pretvarjajo nazaj v električni tok. Če ta svetloba vibrira v ritmu glasu ali vobče kakega zvoka, vibrira tudi električni tok, ki nastane v svetlobno-električni celici. S tem smo pa že na cilju. Tok, ki vibrira v ritmu govora ali kakega instrumenta, prestrežemo in reproduciramo v slušalnih ali zvočnikih, z današnjimi pripomočki že skoro tako dobro in verno, da skoro ne zaostaja za originalom. Toke iz svetlobno-električnih celic najprej močno ojačimo, nato pa jih speljemo skozi celo vrsto zvočnikov, ki so razmeščenj v bližini filmskega platna.

Pa nastane vprašanje: Kakšen je praktičen pomen govorečega filma?

Film je doživel v tridesetih letih velikanski razvoj. Od dvajsetmeterskih trakov s posnetki gibanja konja ali voza do več kilometrov dolgih dram polnih najglobljih čustev, emocije, mimike. Leta 1900 še igračka, generacijo kasneje docela resna umetniška panoga z lastnimi stremiljenji in nečuvno življenjsko silo. Nekdaj spaček, danes odraz najglobljih globlin človeške duše nekdaš domena predmestne publike, danes pribežališče duševne elite. Nekdaj zaničevan pastorek mogočnega gledališča, danes njegov enakovreden tekmeec, da celo več: film ima danes svojega genija, a gledališče je potisnjeno v stran.

In vzroki in okolnosti tega bajnega razvoja? To vprašanje ne sodi sem. Hoteli smo le povedati, da je film prišel na svojo današnjo višino brez pomoči pobratima gledališča, nasprotno, celo v ostrem boju z njim, brez pomoči, pred vsem najbistvenejše komponente teaterskega udejstvovanja: žive besede.

Film je nema umetnost. Gledališče vlada z besedo, film z molkom. Vsi dosedanji poizkusi, da bi mu vzeli njegovo nemo veličastje s surogatom besede, so se jedno ponesrečili. Najnovejši uspeh tehnike pa resno grozi uničiti vse pridobitve tridesetih let.

Govoreči film je pred vsem smrtna nevarnost za njega razširjenje. Denimo, da je govoreči film nekaj dobrega in bolj dovršenega od nemega filma. Toda kdo bo imel od njega korist? Govoreči filmi iz Hollywooda bodo do stopnj samo anglosaškemu svetu, nemški samo Nemcem, ruski samo Rusom. Zakaj spremljajoči živi tekst se ne da kar tako izmenjati kakor so doslej na pr. rezali iz nemških ali ameriških filmov originalna besedila in kratkomalo na njih mesti vrinili tekst v jeziku dežele, kjer se film predvaja. A tudi če bi to šlo financijelno — kdo bo na pr. v Jugoslaviji investirjal novce za akustične posnetke ter rekonstruiral vse prizore, kjer igralci govorijo, pojejo itd.? Kdo bo pri nas hodil v kino, če bo najcenejši sedež stal recimo 10 Din? —, bi bila stvar vendarle neizvedljiva. Naleteli bi spet na staro zapreko: izohronizem slike in besede bi postal farsa. Da bi za vsako deželo v ateljeju posneli posebne varijante? Stvar je ne samo nemogoča, nego uprav absurdna. Film bi izgubil univerzalnost, njegovega poslanstva bi bilo konec. In gospodarska plat? O njej bi po vsem navedenem bilo škoda izgubljati besede. Govoreči film je nezmožen ekspanzije in je že iz tega edinega vzroka obsojen v fiasko.

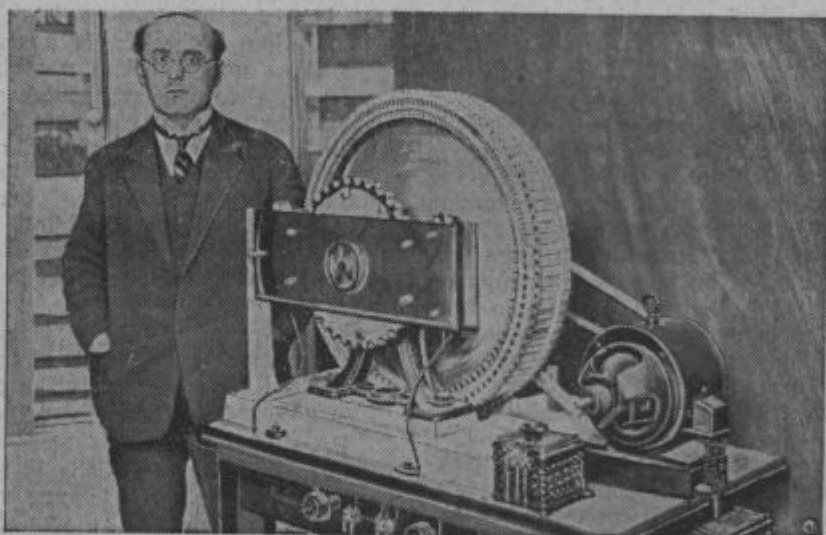
Druga stran vprašanja je po vsem tem več ali manj zgolj platoničnega značaja. Kakšne so umetniške perspektive govorečega filma?

Prva vidna posledica bi bila, da bi se vsa dosedanja tradicija in tendenca postavila na glavo. Glavna smernica filma je šla do danes za tem, da eliminira disharmonijo med živim in glasnim življenjem in njega nemo reprodukcijo. Ta disharmonija je bila in je še danes, čeprav v mnogo manjši meri. Ker je odgovarjajoča akustika optiko samo motila, ni bilo izbire in je bila rešitev problema samo ena: stopnjevati optiko (v najširšem pomenu besede), dokler potreba po akustiki sama po sebi ne izgine, na drugi strani pa odvrti instinktivno pozornost ušes s platna na akustiko sekundarnega značaja: spremljajočo godbo. Film se je jel posluževati godbe, ali njena vloga, o tem si moramo biti na jasnem, je bila do nedavna nekaj takega, kar običajno razumemo pod besedo surogat. (Muzika se je šele v poslednjih letih povzpela na paralelni nivo.) To disharmonijo so malone

že popolnoma odpravili vsaj oni režiserji, ki se zavedajo njenega motečega vpliva. Zato tudi opazamo pri vseh dobrih filmih, da imajo kolikor moči malo pojasnjujočega teksta. Ideal mora biti: film brez slehernega besedila, vso vnanjo in notranjo vez dejanja mora oskrbeti mimika. To ni nedosegljivo; prvi, ki je doumel neizmerni pomen nemne filmske mimike v vsem njenem obsegu, ko ga ostali filmski svet niti še ni slutil, je bil Chaplin. (Omenimo naj samo oni edinstveni prikaz boja med Davidom in Golijatom v »Pilgrimu« (»Romarju«) in njegov prečudni ples s kruhki v »Goldrushu« (»Lovu za zla-

tom«). Ad hoc: ali ste že opazili, da Chaplin zelo redko, skoro nikoli ne govori?) On je prvi spoznal: nema umetnost je baš po svoji nemosti najbolj presunljiva. Vzeti filmu nemost pomeni oropati ga njegovega bistva, oropati ga tega, po čimer je film to, kar je — pantomima par excellence — in ga degradirati na mehanično reprodukcijo, na akustično fotografijo. Ali pa začeti vso pot od kraja, tam kjer smo nastavili pred tridesetimi leti.

ln potem ta neodvrtljiva diskrepanca med posameznimi filmskimi prizori in vložki, med fotografirano igro in režirano fotografijo, med eteričnostjo ne-

KINO DOBI TEKMECA?

Prenašanje slike brezžičnim potom je že dolga desetletja problem, s katerim so se ukvarjali najodličnejši fiziki. Prvi je zabeležil uspeh Korn, ki se mu je leta 1904, posrečilo s pomočjo selenove celice izumiti električno fotografiranje na daljavo; toda šele leta 1922 je bila prva slika brezžičnim potom prenešana iz Evrope v Ameriko. Poslej je stvar naglo napredovala; največ zaslug ima na tem profesor Karolus, fizik na univerzi v Lipskem. On je že pred leti izumil aparat, ki omogoča brezžično prenašanje slik; toda prvi redni promet s prenašanjem slik brzojavnim potom je bil odprt dne 1. septembra 1927, in sicer med Berlinom in Dunajem. — Med tem je profesor Karolus sestavil nov aparat, s katerim se dajo prenašati tudi žive slike podobno kakor zvoki v radiu. Obeta se nam torej, da bomo v nekaj letih lahko popolnoma pogrešali kinematografska gledališča, da nam ne bo več treba hoditi v kino in bomo lahko sedeč doma v naslonjaču poslušali in gledali hkrati brezžično godbo in brezžični film. — Naša slika prikazuje profesorja Karoluša in njegov prejemni aparat, ki je razstavljen na radio-razstavi v Berlinu.

zaznavnih besedi in brutalnostjo nemo-gočega organa. Zbogom vsa fantazija! Da le mimogrede opozorimo: križ bi bil tudi z igralci. Zakaj jasno je, da se govoreči film ne bi mogel zadovoljiti samo z »lepimi« igralci, temveč bi zahteval tudi prijetnih organov. Ali se da to vedno združiti? Bog vedi, ali nima Gloria Swansonova pre nizkega alta, in Alfonz Fryland počenega tenorja! Kje bi bile iluzije?

Eno je gotovo: govornjena filmska drama je nemogoča. Nemogoča v de-

narno-umetniškem pogledu. Stvar bo-dočnosti pa je, kako se bo obnesla re-cimo akustična filmska revija. Plesi s projicirano godbo bi utegnili biti ne sa-mo izvedljivi, nego nam celo bližji, ka-kor s spremljajočo godbo.

Ne ubijajmo filma s prevelikimi za-htevami! Pustimo gledališču, kar je njegovega, dajmo filmu, da gre po svo-ji poti razvoja naprej. Njegova dome-na je nemost, neizmerna je — zakaj bi mu jo utešnjevali?

Sodobna Amerika v praktičnih zgledih

Poleg Amerike, ki jo poznamo iz filmov in romanov, biva še druga Amerika, ki se ne razkrije vsakomur na prvi pogled. Sotrudnica neke nemške revije je bila tam tri leta, da bi proučila življenje ameriškega srednjega stanu. Služila je kot natakarica, služkinja, prodajalka, žanjica, vzgojiteljica, raznašalka novin itd., s čemer je prišla v do-tiko s preprostim ljudstvom. Iz njenega dnevnika posnemamo nasled-nje zanimive odstavke:

Kadar v Ameriki govorijo o stari do-movini, jo vedno imenujejo »Evropa«. Američan nikoli ne govori o eni sami evropski deželi; vselej pravi le: bil sem v Evropi, ne pa bil sem na Angleš-kem, v Franciji ali Nemčiji. Šele Ame-ričani so prišli do pravega spoznanja, kako enotna in nedeljiva tvorba je Evropa.

✱

Staro domovino ima večina izseljen-cev v spominu tako, kot je bila tedaj, ko so jo zapustili. Neki manjši trgovec, ki se je izselil iz Nemčije pred 40. leti, ni hotel verjeti, da imajo danes tam že v vsakem večjem kraju vodovod. Mnogi so me vpraševali, če so nemara tu-di na Nemškem avtomobili? Vsi si še predstavljajo Evropo v njeni idilični preteklosti. Neka Madžarka — njen mož je delavec v Bethlehemskih jeklarnah — pripoveduje o Budimpešti, kakršna je bila za njene mladosti, ko je bila še sobarica pri neki gledališki zvezdi. Pri-poveduje o samih ekvipažah na gumi-jastih kolesih, o sijajno zlikanih oficirjih in o promenadah. Stara Dunajčanka še vedno sanja o gala-kočijah cesarja Fran-ca Jožefa in o bogatih vlastelinih ter o livriranih strežajih. V teh ljudeh, ki so se preselili v Ameriko že pred več de-setletji in od tedaj nikoli več niso videli stare domovine, žive nepotvorjene sli-

ke nekega bajnega sveta, ki ga že dav-no več ni.

✱

Nikjer na svetu ni toliko gugalnih stolov, kakor v Ameriki. V vsaki boljši sobi mora biti vsaj eden, a na verandi jih je kar po več. Na verandah pa so mimo teh še gugalnice. Zvečer, ko se poleže trušč in ropot neštevilnih tovarn, lahko rečem, da se guga in učka cela kolonija.

✱

Neki prijateljci, ki z njo skupaj sta-nujem v hotelu, sporoče, da jo spodaj čaka njen fant. Na to vest zleze dekle pod posteljo in izjavi, da ga noče videti. Na moje vprašanje, če ji nemara ni všeč, mi odgovori, da mu prav za prav nima ničesar očitati; toda on je nikoli ne pelje v kino in gledališče ali vari-jetě. (Mimogrede naj omenim, da je bil v tem provincijalnem gnezdu en sam kino, drugega pa nič).

— »Samo v salon pride, se vsede in govori ter govori. Nemara misli nesna-ga, da svoj čas kradem.«

✱

Kadar mlade dame pripovedujejo o svojih uspehih v ljubezni, tedaj nikoli ne pozabijo omeniti, koliko je kavalir izdal za avto, gledališče, za večerjo. Čim večkrat je kakšna dama povablje-

na, tem večjo popularnost uživa med tovarišicami in tem bolj se cenijo kavalirji, ki v povabilu ne pozabijo omeniti, da ne bodo skoparili in, da bo v njihovi družbi vsem prijetno in dobro.

★

Mlade Američanke sem nekajkrat vprašala, če vzamejo taka poznanstva s svojimi kavalirji resno, ali pa nemara flirtajo tudi z drugimi. Bile so sila začudene. Kako pa da flirtajo; v Ameriki vendar nobena stvar ni zastoj in nobena ne mara, da bi bila povabljena samo enkrat in od enega samega kavalirja.

★

Američani živijo vedno pri odprtih vratih. Kuhinja je povsod tik poleg obednice in ni nikoli zaprta. Prizadevanje, da bi se kuhinjska vrata zapirala, je zaman in kuharico, ki bi kaj takšnega poskušala, bi celo osumili, da nima poštenih namenov. Tudi spalnice so vedno odprte. Večkrat se godi, da je provincijalce, ki se nastanjujejo v hotelu, treba opomniti, naj zapirajo vrata, če ne drugače vsaj takrat, kadar se oblačijo.

★

Zavedna Američanka nikoli ne gre z gospodom v park sedet na klop. Kavalir pri tem ne bi nič zapravil.

★

Sport se v Ameriki ne goji v tolikšni meri, kakor mislimo pri nas. Sport je nekakšen privilegij boljših krogov. Premožen meščan igra volí in je tudi član takšnih klubov. Včasí ga igra tudi njegova žena ali le bolj poredko. Tenís se igra prilično málo. V velikih mestih ni sportnih igrišč za delavce, pač pa so taka v provinci, kjer je več prostora. Tukaj je vsa delavska mladina organizirana v sportnih društvih. V Newyorku je vsakodnevni sport povprečnega človeka vstopanje in izstopanje na podzemski železnici.

★

Časih se mi zahoče samote in miru. Tedaj grem v hotel in zahtevam majhno mirno sobico. Popeljejo me v velikansko spalnico, kjer v enem kotu članica neke verske sekte glasno prepeva nabožne pesmi, v drugem kotu pa se hihitajo dve dekleti, pripovedovale druga drugi svojo ljubavne dogodivščine. Vrtar, ki ga vprašam, če nimajo sob

za posameznike, mi odgovori, da ne, ker niso priljubljene in jih nihče ne vzame. Američan pač ne more živeti brez družbe.

★

Kdor hoče videti slabo oblečene Američanke, naj gre na «lunch» v kakšno prvovrstno restavracijo. Pokazati, da ne potrebuje nobene službe, nobenega kredita in nobenega ugleda, velja za najsijajnejšo toaleta, s katero se more dičiti Američanka.

★

Delavci se pomenkujejo o svojem tovarišu mladeniču, ki so mu ob polnoletnosti izplačali neko dediščino. Kaj si je kupil? Avto! Nato se pogovarjajo o tem avtomobilu in razmotrivajo kakšne prednosti in hibe bo imel, ker je veljal 600 dolarjev. Zanima me razmerje med ceno avtomobila in delavčevim premoženjem, pa jih vprašam, koliko je možno prav za prav podedoval. 600 dolarjev, je bil odgovor.

★

Brez avtomobila si v Ameriki skoro ne morete misliti ljubavnega življenja. Ford je moral vreči na trg svojo «Lizzi», kajti Američani so kupci le še za zaprte avtomobile.

★

Vprašanje zamorcev se razvija v resen problem največ zaradi tega, ker je zamorca čedalje težje spoznati za zamorca.

★

Neka branjevka iz Bronxa, ki sem ji bila za služkinjo, se čudi: «Pravite, da v Evropi ni zamorcev, niti priseljencev. Tak povejte mi nu, odkod pa jemljete služkinje?»

★

Na divnem, s palmami obsenčenem otroškem igrišču v Charlestonu. Tukaj se smejo igrati le beli otroci, zamorčkom je igranje zabranjeno. Toda med otroci so same zamorke, niti ene bele žene ni vmes. Vsi beli otroci imajo zamorke za vzgojiteljice.

★

V južnih državah se zdi nedostojno, da bi belopolti opravljali kakšne nižje gospodarske ali gospodinske posle. Za dva dolarja na teden dobiš najboljšo zamorsko služkinjo. Črnim kuharicam

plačujejo po 6 dolarjev na teden, a zato morajo biti izvrstno izvežbane v kuhinji in peki, kajti v južnih državah se dobro jé. Za zajtrk je vsak dan druga vrsta biskvita, koruznega in pšeničnega peciva. Perutnina, pastete in najfinišne pecivo je vsak dan na mizi. Sploh jedo v južnih državah bolj nego v Parizu, a v Newyorku slabše kakor v Berlinu, ki je svetovno znan po svoji neprebavljivi hrani.

★

Na 57. cesti v Newyorku potrebuje neki salon za lepoticenje postrežnico in pometarico. Napotim se tja, da se jim ponudim v službo. Ko sem že na 57. cesti, si ne morem kaj, da si ne bi ogledala še nekatere umetnostne razstave, ki jih je tukaj vse polno. Takoj zapazim, da se prodajalci zanimajo za moj okus. Nameščenci se mi sila vtudno dobrikajo in mi ponujajo slike v nakup. Bržčas me imajo za milijonarko, ki se hoče založiti z razstavljenimi dragocenostmi, kajti slabo oblečena gospa, ki si predpoldne ogleduje slike, pač ne more biti nič drugega.

★

V avtomatični restavraciji, kjer dele jedila: «Prosim, dajte mi špinače.» — «Kaj zraven?» vpraša strežaj, ki deli gorka jedila. — «Nič, imam dovolj.» — «Kaj nič drugega,» se začudi strežaj. — «Ne, hvala, ne maram.» — Toda strežaj urno priloži na krožnik še zrezek in porcijo praženega krompirja. — «10 centov,» veli s strogim glasom in potisne krožnik pred me. — «Naprej!»

★

Nekoč obiščem sama nek predmestni kino. Ko že sedim, pride k meni sluga,

ki spremlja ljudi na prostore in me vpraša, če je gospod, ki sedi poleg mene moj znanec. Ko sem vprašanje zanimala, je takoj pozval gospoda, — ki pa ni bil prav nič vsiljiv, in me niti ni nagovoril, — naj si poišče drugi prostor. Ker je bil naval k predstavi silno velik, je imel sluga čez glavo dela, da sta ostala prostora poleg mene prazna, da se na nje ja ni vsedlo kakšno moško bitje.

★

V Ameriki so vsi cenejši hoteli ali samo za moške, ali samo za ženske. V Newyorku so celo — kako bi dejala — izrazite moške in ženske ulice. Peta avenija je n. pr. ženska, dočim je šesta avenija moška cesta. Seveda ne mislim s tem reči, da hodijo po prvi same ženske, po drugi pa le moški, ne, samo njihov značaj je takšen. Tu so namreč restavracije, ki jih poseščajo samo ženske, a na oni lokali samo za moške. V restavracijah, kjer je poleg imena še pripisano: «ženske dobro došle,» boste redkokdaj naleteli na kakšno damo. V nekaterih «Tea — Rooms», nekakšnih čajarnah, je moška prikazen prava senzacija, in v nekatere lokale jim je vstop dovoljen samo v spremstvu dam.

★

Nekoč obedujem v restavrantu in pozabim plačati. V Ameriki se povsod plačuje pri blagajni, ki stoji vedno tik pri izhodu, od koder se goste najlažje nadzoruje. Svojo pozabljivost opazim šele na tramvajski postaji. Vrnem se in vprašam blagajnika, zakaj me ni opozoril, ko sem odhajala. — «Misliš sem, da ste denar pozabili doma.» — «Pa če bi se ne vrnila?» — «No, potem bi nas tudi veselilo, da ste bili vsaj naš gost.» — Takšna je Amerika.

Blaznost in poezija

V «L' Europe nouvelle» z dne 25. avgusta t. l. pripoveduje Marcel Ray o «pesniku brez imena», čigar pesmi dosegajo najlepše umotvore nemške lirike. Zanimivo pa je predvsem ozadje teh pesmi, ki ga na kratko podajamo:

Lani za božič je objavil v Černovicah na Romunskem izhajajoči nemški dnevnik «Czernowitz Morgenblatt» članek, v katerem razpravlja o pesni-

kih v blaznici, o «cvetovih», ki vznikajo na «bolnih tleh». Navedel je nekaj takih pesmi, ki jih je zložil v blaznici revni ključavničar Karel Pichowicz.

Ta članek bi ostal najbrž neopažen, če ga ne bi bil po naključju dobil v roke znani dunajski pisatelj Karel Kraus, izdajatelj revije «Die Fackel». Leta je bil uprav osupnjen, ko je bral

v blaznici nastale pesmi; saj so med njimi toli dovršeni lirski proizvodi, da se lahko štejejo med najlepše, kar jih je dosedaj zložil kak pesniško navdihjen Nemec. Sicer ni bilo prvič, da so v blaznici nastale dovršene pesmi. Genijalni Hoelderlin je spisal v umobolnici nekatere najlepše svoje pesmi. Toda kdo je ta ključavničar iz Černovic, ki se je predstavil s toli čistimi pesniškimi proizvodi?

Preiskava je imela presenetljiv izid: Karel Piehowicz je bil med tem že zapustil blaznico in se bavi s svojim obratom. Izjavlja, da ni avtor pesmi, ki jih je napisal — brez ortografije, brez ločil — v transu podobnem stanju. Ta ubogi ključavničar je neizobražen, govori po večini le svoje domače narečje, ni bil nikdar v Rimu in Italiji, ki jo je sicer opeval v blaznici, ne razume besed kot so sarkofag, urna, Saturn, ki jih čitamo v njegovih pesmih. Kako neki je torej mogel napisati pesmi, ki so našle toliko priznanja?

L. 1924. je vstopil v francosko tujsko legijo in se je potikal po Afriki. Tu je službovalo z njim nekaj avstrijskih in nemških vojakov. Fantje so si ob prostem času recitirali razne pesmi, ki so se jih spominjali z doma. Med njimi so bile pesmi iz šolskih čitank, iz klasičkov, pa tudi iz raznih humorističnih časopisov ter narodne pesmi, ki jih nekaj zna vsak Nemec.

Ko se je Piehowicz vrnil v domovino, je zbolel na umu in so ga zaprli v blaznico. Tu je v blaznem stanju za-

pisoval vse pesmi, ki jih je slišal v Afriki — pravo čudo, kako dobro so se vtisnile preprostemu možu v spomin, na drugi strani pa dokaz, kako skrbno se vse ohrani v spominu, da se v izjemnem duševnem stanju verno reproducira, čeprav zavestno velja že za »pozabljeno«. Tako je torej zapisoval razne klasične, n. pr. Schillerjeve pesmi in narodne pesmi, med njimi pa tudi tiste, ki so po svoji izvirnosti in pristnosti vzbudile toliko občudovanja. Danes, ko je v normalnem stanju, se spominja zgolj nekaterih pesmi, ki pa jih meša z drugimi, tako da je vse skupaj prav zmedeno, kar v blaznosti ni bilo.

Vse kaže, da je bil med vojaki, ki so recitirali ob afriških večerih v pustem taborišču razne verze, tudi neki neznan pesnik, ki bi se lahko uvrstil med prve nemške poete, če bi bil izrabil svoj talent in se vrnil v domovino. Kdo je, kaj je in kje? Francozi ga zdaj iščejo — za Nemce. Marcel Ray navaja več imen, a nobeno ni sigurno; poizvedovanja se še nadaljujejo. Ali ga bodo našli?

Vsekakor je nenavadno, da so šele skozi bolne možgane morda pozabljene nega tovariša našle pesmi neznanega poetu pot v daljno domovino...

PINGVIN PITA MLADIČA

Naš današnji lesorez, ki ga pod tem naslovom priobčujemo na str. 325., je delo slikarja grafika E. Justina.

Današnja umetniška priloga

«Ljubljanski grad», posnetek znanega ljubljanskega amaterja, ki se skriva pod prozornim psevdonimom Emte, bo razveselil vse, ki ljubijo Ljubljano. Kako je pa učinkoval pogled na to ponosno krono slovenske prestolice na one, ki se vračajo z letovišč, in pa na dijake, ki so se vrnili s počitnic? Privaditi se bodo morali na njega in zopet ga bodo imeli radi.

•ZIVLJENJE IN SVET• stane celoletno 60 Din, polletno 30 Din, četrtletno 15 Din, mesečno 6 Din. — Posamezne številke stanejo v podrobni prodaji samo 2 Din. — Naroča se pri upravi. Ljubljana. Prešernova ul. 54.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA mesečno 2 liri, četrtletno 6 lir, polletno 12 lir, celoletno 24 lir. — FRANCIJA mesečno 3 franke, ČESKOSLOVASKA mesečno 4 krone, AVSTRIJA mesečno 63 grošev. AMERIKA in ostalo inozemstvo 1 in pol dolarja na leto.

Urejuje Božidar Borko. — Izdaja za konzorcij Adolf Ribnikar — Za «Narodno tiskarno d. d.» kot tiskarnarja Fran Jezeršek. — Vsi v Ljubljani.

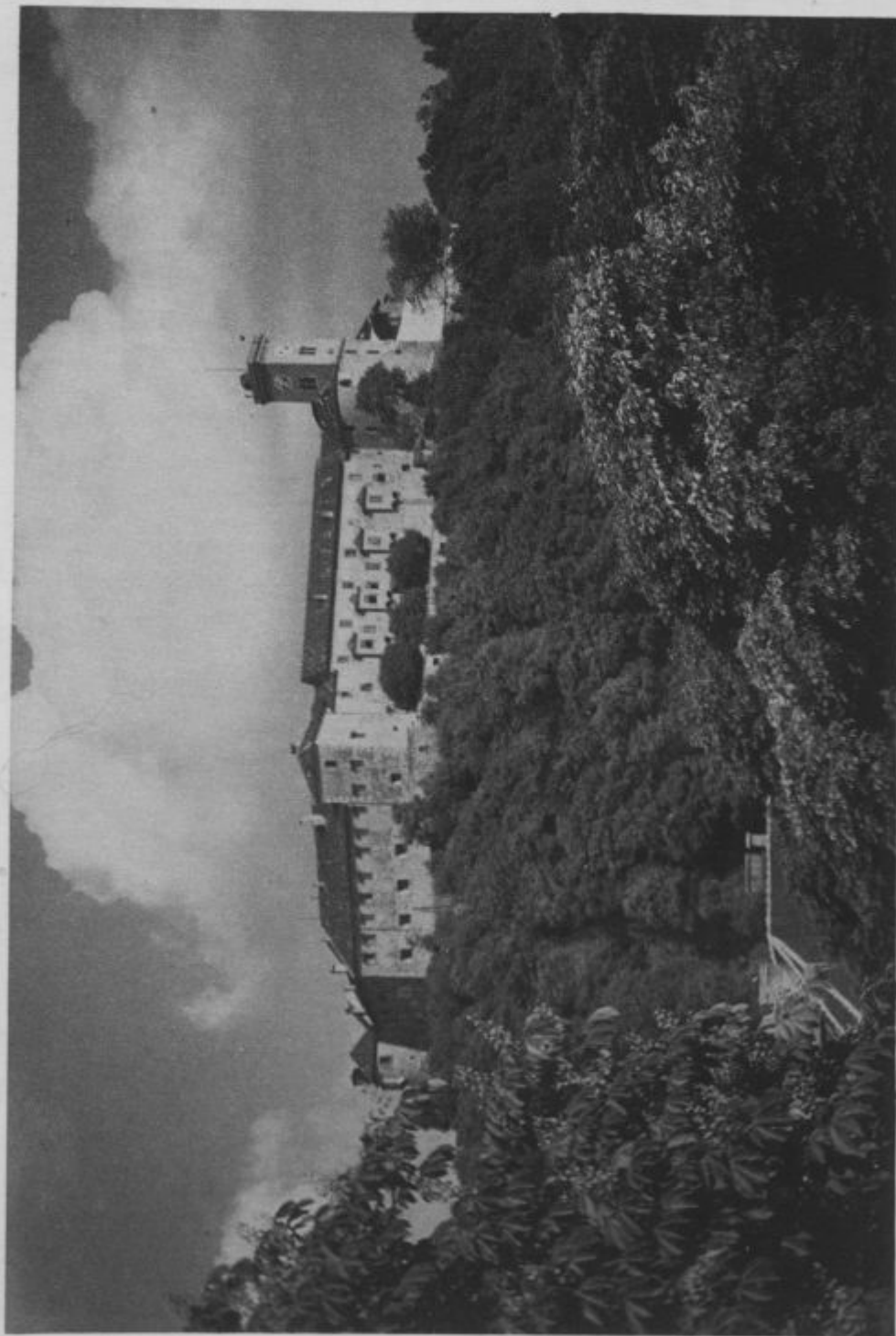

Foto Emte

Ljubljanski grad